

STANOVISKO GENERÁLNÍHO ADVOKÁTA

ANTONIA TIZZANA

přednesené dne 8. července 2004¹

Obsah

I – Právní rámec	I - 5441
A – Článek 81 ES a nařízení č. 17/62	I - 5441
B – Obecné pokyny o metodě stanovení pokut	I - 5441
C – Sdělení Komise o spolupráci podniků	I - 5443
II – Skutečnosti a řízení	I - 5444
A – Skutkový základ sporů	I - 5444
B – Napadené rozhodnutí	I - 5445
C – Řízení před Soudem a napadené rozsudky	I - 5448
D – Řízení před Soudním dvorem	I - 5453
III – Právní posouzení	I - 5454
A – K důvodům opravného prostředku týkajícím se metody výpočtu a úrovně pokut	I - 5454
1. K námitce protiprávnosti pokynů	I - 5454
a) K přípustnosti námítky	I - 5454
b) K meritorním důvodům námítky	I - 5456
c) K některým specifickým aspektům námítky	I - 5459
2. K důvodům opravného prostředku vycházejícím z porušení zásad proporcionality a rovného zacházení	I - 5462

1 – Původní jazyk: italština.

3. K důvodům opravného prostředku vycházejícím z porušení zásad ochrany legitimního očekávání a zákazu zpětné účinnosti	I - 5470
a) K porušení ochrany legitimního očekávání	I - 5470
b) K porušení zásady zákazu zpětné účinnosti	I - 5473
4. K důvodům opravného prostředku vycházejícím z porušení práv obhajoby	I - 5475
5. K důvodům opravného prostředku vycházejícím z porušení povinnosti uvést odůvodnění při stanovení výše pokuty	I - 5476
B – Důvody opravného prostředku týkající se situace jednotlivých navrhovatelek ..	I - 5478
1. K důvodům opravného prostředku vycházejícím z nesprávného použití čl. 81 odst. 1 ES, pokud jde o účast podniků na kartelové dohodě	I - 5478
2. K důvodům opravného prostředku vycházejícím z nedostatečného zohlednění polehčujících a přitěžujících okolností	I - 5481
3. K důvodům opravného prostředku vycházejícím z porušení procesních pravidel	I - 5485
IV – K nákladům řízení	I - 5487
V – Závěry	I - 5487

1. Projednávané věci se týkají opravných prostředků podaných společnostmi Dansk Rørindustri A/S, Isoplus Fernwärmetechnik Vertriebsgesellschaft mbH a další (dále jen „skupina Isoplus“), Ke-Kelit Kunststoffwerk GmbH, LR AF 1998 A/S, Brugg Rohrsysteme GmbH, LR AF 1998 GmbH, ABB Asea Brown Boveri Ltd proti rozsudkům Soudu prvního stupně ze dne 20. března 2002, Isoplus v. Komise, T-9/99; Brugg Rohrsy-

steme v. Komise, T-15/99; Lögstör Rör v. Komise, T-16/99; Ke-Kelit v. Komise, T-17/99; Dansk Rørindustri v. Komise, T-21/99; LR AF 1998 v. Komise, T-23/99 a ABB v. Komise, T-31/99 (dále jen „napadené rozsudky“)², jimiž bylo potvrzeno rozhodnutí Komise 1999/60/ES ze dne 21. října 1998 „v řízení k uplatnění článku 85 Smlouvy o ES“ (dále jen „napadené rozhodnutí“)³.

2 — Recueil, s. II-1487, II-1613, II-1633, II-1647, II-1681, II-1705 a II-1881.

3 — Úř. věst. 1999, L 24, s. 1.

I – Právní rámec

od 1 000 do 1 000 000 zúčtovacích jednotek nebo v částce tuto výši přesahující, ale nepřesahující 10 % obratu dosaženého v předchozím účetním roce všemi podniky, které se na porušení podílely, a pokud úmyslně nebo z nedbalosti:

A – Článek 81 ES a nařízení č. 17/62

2. Jak známo, článek 81 ES zakazuje „veškeré dohody mezi podniky, rozhodnutí sdružení podniků a jednání ve vzájemné shodě, které by mohly ovlivnit obchod mezi členskými státy a jejichž cílem nebo výsledkem je vyloučení, omezení nebo narušení hospodářské soutěže na společném trhu“.

a) poruší čl. 85 odst. 1 a článek 86 Smlouvy, [...]

b) [...]

3. Komise může sankcionovat takovéto chování uložením pokut podnikům, které se ho dopustily.

Při stanovení výše pokuty se bere v úvahu závažnost a trvání daného porušení.“

4. Článek 15 odst. 2 nařízení Rady č. 17/62 ze dne 6. února 1962 (dále jen „nařízení č. 17“) ⁴ stanoví:

B – Obecné pokyny o metodě stanovování pokut

„Komise může podnikům nebo sdružením podniků uložit rozhodnutím pokuty ve výši

5. Za účelem zajištění průhlednosti a nestrannosti svých rozhodnutí v této oblasti přijala Komise v roce 1998 pokyny

⁴ — Úř. věst. 1962, 13, s. 204; Zvl. vyd. 08/01, s. 3.

o metodě stanovování pokut udělených podle čl. 15 odst. 2 nařízení č. 17 a čl. 65 odst. 5 Smlouvy o ESUO (dále jen „pokyny“)⁵.

8. Po stanovení základní částky pokuty Komise posoudí, zda má být tato částka zvýšena z důvodu existence přitěžujících okolností⁷ nebo snížena z důvodu existence polehčujících okolností⁸.

6. Podle metody uvedené v pokynech je výše pokuty určena v podstatě řadou postupných kroků.

9. Bod 5 písm. a) pokynů stanoví:

7. Komise nejprve stanoví základní částku pokuty „podle závažnosti a délky porušení“ (bod 1 pokynů). Co se týče prvního hlediska, dělí se porušení na „méně závažná, závažná a velmi závažná“⁶ s ohledem na povahu, skutečný dopad na trh a velikost relevantního zeměpisného trhu. Pokud jde o délku trvání, rozdělují se na krátkodobá porušení (kratší než jeden rok), střednědobá porušení (od 1 do 5 let) a dlouhodobá porušení (delší než 5 let).

„Je samozřejmé, že konečná částka vypočítaná podle této metody (základní částka zvýšená nebo snižena o příslušné procentní body) nemůže v žádném případě překročit

5 — Úř. věst. 1998 C 9, s. 3; Zvl. vyd. 08/01, s. 171.

6 — V závislosti na závažnosti porušení stanoví pokyny paušální částky, které budou společně s posouzením délky trvání porušení tvořit základní částku pro výpočet pokuty. Pro „méně závažná“ porušení je stanovena pokuta od 1 000 eur až po 1 milion eur; pro „závažná“ porušení 1 milion eur až 20 milionů eur a pro „velmi závažná“ porušení nad 20 milionů eur (bod 1 část A pokynů).

7 — Bod 2 pokynů stanoví, že „[z]ákladní částka [pokuty] se zvýší z důvodu přitěžujících okolností, jako například:
– opakované porušení stejného typu spáchané stejným podnikem (stejnými podniky),
– odmítnutí spolupracovat s Komisí nebo snahy zabraňovat Komisí v provádění šetření,
– organizace porušení nebo podněcování k němu,
– odvetná opatření proti jiným podnikům s cílem prosadit praktiky, které představují porušení,
– nutnost zvýšit pokutu, aby se překročila částka zisku nezákonně nabytého na základě porušení, pokud je objektivně možné tuto částku odhadnout,
– jiné“.

8 — Bod 3 pokynů v tomto smyslu upřesňuje, že: „základní částka může být snížena z důvodu polehčujících okolností, jako například:
– výlučně pasivní nebo „následovnická“ role při porušení,
– praktické neprovádění dohod nebo ujednání o protiprávním jednání,
– ukončení protiprávního jednání, jakmile Komise zasáhla (zejména při provádění kontrol),
– existence odůvodněných pochybností podniku o tom, zda omezující chování nutně znamená porušení,
– porušení spáchaná z nedbalosti nebo neúmyslně,
– účinná spolupráce podniku při řízení, mimo oblast působnosti oznámení ze dne 18. července 1996 o neukládání nebo snížení pokut,
– jiné“.

10 % celosvětového obratu podniků, jak je stanoveno v čl. 15 odst. 2 nařízení č. 17“.

kartelové dohody mohou být osvobozeny od pokuty nebo jim může být snížena její výše, kterou by jinak byly povinny zaplatit“ (bod 3) (*neoficiální překlad*).

10. Při dodržení meze 10 % může být takto vypočtená částka Komisí dále upravena ve smyslu čl. 5 písm. b) pokynů na základě posouzení „určitých objektivních faktorů, např. zvláštních hospodářských souvislostí, jakýchkoli hospodářských nebo finančních výnosů, které získali účastníci porušení [...], zvláštní povahy dotyčných podniků a jejich skutečné možnosti zaplatit v určitých sociálních souvislostech“.

13. Komise v tomto sdělení upřesňuje, že podnik, který chce dosáhnout příznivého zacházení stanoveného sdělením, musí „navázat styk s generálním ředitelstvím Komise pro hospodářskou soutěž“ (*neoficiální překlad*) prostřednictvím osoby pověřené k tomuto účelu samotným podnikem.

C – Sdělení Komise o spolupráci podniků

11. Za účelem podpoření spolupráce podniků s pracovníky Komise přijala Komise v roce 1996 „Sdělení o upuštění od stanovení peněžitých pokut nebo jejich snížení v kartelových věcech“ (dále jen „sdělení o spolupráci“)⁹.

14. Při stanovení výše pokut je pak spolupracující jednání podniku posuzováno Komisí.

12. Účelem sdělení je vymezení „podmínek, za nichž podniky spolupracující s Komisí během jejího šetření ohledně

15. Spolupráce podniku může v praxi v závislosti na okamžiku, kdy nastala, a na její zvláštní užitečnosti pro pracovníky Komise vyústit (a) v upuštění od pokuty

9 – Úř. věst. C 207, s. 4.

nebo ve velmi významné snížení její výše¹⁰, (b) ve značné snížení výše pokuty¹¹ nebo (c) podstatné snížení výše pokuty¹².

II – Skutečnosti a řízení

A – Skutkový základ sporů

16. Komise nicméně upřesňuje, že „spolupráce podniku je pouze jednou z mnoha skutečností, k nimž Komise při stanovení pokuty přihlíží“, a že použití ustanovení sdělení o spolupráci „neovlivňuje možnost [...] snížit pokutu z jiných důvodů“ (*neoficiální překlad*).

17. V napadených rozsudcích¹³ je skutkový rámec základu sporu popsán následovně:

10 – Část B sdělení o spolupráci stanoví, že „podnik, který: a) oznámí Komisi tajnou kartelovou dohodu, dříve než Komise překročí na základě rozhodnutí k šetření podniků podléhajících se na kartelové dohodě a aniž by již měla k dispozici informace dostačující k prokázání existence oznámené kartelové dohody; b) jako první předloží materiály rozhodné pro prokázání existence kartelové dohody; c) přestál se podílet na protiprávní činnosti nejpozději v době, kdy kartelovou dohodu oznámil; d) poskytne Komisi veškeré užitečné informace, jakož i dokumenty a důkazní materiály, které má k dispozici ohledně kartelové dohody, a zajistí stálou a úplnou spolupráci během celého průběhu šetření; e) nenutil jiný podnik k účasti na kartelové dohodě ani protiprávní činnost nepodněcoval nebo v ní nezastával rozhodující úlohu, dosáhne úplného odpuštění pokuty nebo snížení rovnajícím se alespoň 75 % výše pokuty, která by mu byla uložena při neexistenci spolupráce“ (*neoficiální překlad*).

11 – Část C sdělení o spolupráci upřesňuje, že „podnik, který při splnění podmínek uvedených v bodě B písmena b) až e) oznámí tajnou kartelovou dohodu poté, co Komise překročila na základě rozhodnutí k šetření podniků, které se podílely na téže kartelové dohodě, aniž by toto šetření mohlo poskytnout dostatečný základ pro odůvodnění zahájení řízení za účelem přijetí rozhodnutí, dosáhne snížení výše pokuty od 50 % do 75 %“ (*neoficiální překlad*).

12 – Část D sdělení o spolupráci stanoví, že: „1. podnik, který spolupracuje bez splnění veškerých podmínek uvedených v bodech B nebo C, dosáhne snížení výše pokuty, která by mu byla uložena při neexistenci spolupráce, od 10 % do 50 %. 2. To může nastat zejména: – pokud podnik předloží Komisi před zasláním sdělení výhrad informace, dokumenty nebo jiné důkazní materiály, které přispívají k potvrzení existence porušení, – a pokud podnik po přijetí sdělení výhrad Komisi sdělí, že nepopírá věcnou správnost skutečností, na kterých Komise zakládá svá tvrzení“ (*neoficiální překlad*).

„1. [Žalobkyně jsou společnostmi působícími v odvětví dálkového vytápění].

2. V systémech dálkového vytápění je voda ohřívána v teplárně rozváděna prostřednictvím sítě podzemních trubek do vytápěných místností. Vzhledem k tomu, že teplota dopravované vody (nebo páry) je velmi vysoká, musí být trubky izolovány, aby byl zaručen bezpečný a účinný rozvod. Používané trubky jsou předizolované a k tomuto účelu se obvykle skládají z ocelové trubky potažené plastovou trubkou, mezi nimiž je vrstva izolační pěny.

13 – Musím upozornit, že pokud jde o popis skutkového rámce a jiné citace napadených rozsudků, budu, vzhledem ke v podstatě totožnému znění odůvodnění napadených rozsudků, vycházet hlavně pouze z jednoho z nich, a to zejména z rozsudku ve věci LR AF 1998 v. Komise, T-23/99.

3. S trubkami pro dálkové vytápění se mezi členskými státy významně obchoduje. Největšími vnitrostátními trhy Evropské unie je Německo s 40 % celkové spotřeby Společenství a Dánsko s 20 %. Dánsko je s 50 % výrobní kapacity Evropské unie hlavním výrobním střediskem Unie a dodává do všech členských států, které využívají dálkového vytápění.
4. Stížností ze dne 18. ledna 1995 oznámil švédský podnik Powerpipe AB Komisi, že si ostatní výrobci a dodavatelé trubek pro dálkové vytápění rozdělili v rámci kartelové dohody evropský trh a dohodli opatření, jejichž cílem je poškodit jeho činnost nebo ji omezit na švédský trh, nebo jej prostě a jednoduše dokonce z odvětví vytlačit“.
- konstatovala, že Dansk Rørindustri A/S, Henss/Isoplus Group, Pan-Isovit GmbH, Ke-Kelit Kunststoffwerk GmbH, LR AF 1998 A/S, Brugg Rohrsysteme GmbH, LR AF 1998 GmbH, ABB Asea Brown Boveri Ltd, Sigma Technologie di Rivestimento Srl a Tarco Energi A/S porušily čl. 85 odst. 1 Smlouvy, když se podílely „na řadě dohod a jednání ve vzájemné shodě v odvětví předizolovaných trubek, k nimž došlo v listopadu nebo prosinci 1990 mezi čtyřmi dánskými výrobci a které byly poté rozšířeny na další vnitrostátní trhy a ke kterým se připojily Pan-Isovit a Henss/Isoplus a které vedly na konci roku 1994 k uzavření všeobecné kartelové dohody pokrývající celý společný trh“ (čl. 1) (*neoficiální překlad*);

B – Napadené rozhodnutí

18. V návaznosti na stížnost Powerpipe AB zahájila Komise správní šetření, aby zjistila případné porušení čl. 85 odst. 1 Smlouvy o ES (nyní čl. 81 odst. 1 ES). Po ukončení

- uložila výše uvedeným podnikům, aby ukončily vytýkaná porušení a aby nečinily „při svých činnostech týkajících se předizolovaných trubek žádné dohody nebo jednání ve vzájemné shodě, které by mohly mít tentýž nebo podobný cíl nebo vliv jako toto porušení, včetně jakékoli výměny obchodních informací, která by jim mohla umožnit kontrolu dodržování případné mlčky učiněné nebo výslovné dohody o rozdělení trhu,

- stanovování cen nebo manipulování s nabídkami ve Společenství“ (čl. 2) (neoficiální překlad);
- HFB Holding für Fernwärmetechnik Beteiligungsgesellschaft mbH Verwaltungsgesellschaft;
- a uložila:
- Isoplus Fernwärmetechnik Vertriebsgesellschaft mbH;
- a) ABB Asea Brown Boveri Ltd pokutu ve výši 70 000 000 eur;
- Isoplus Fernwärmetechnik GmbH, Sondershausen;
- b) Brugg Rohrsysteme GmbH pokutu ve výši 925 000 eur;
- Isoplus Fernwärmetechnik Gesellschaft mbH-Stille Gesellschaft;
- c) Dansk Rørindustri A/S pokutu ve výši 1 475 000 eur;
- Isoplus Fernwärmetechnik Ges. mbH, Hohenberg;
- e) Ke-Kelit Kunststoffwerk GmbH pokutu ve výši 360 000 eur;
- d) Henss/Isoplus Group pokutu ve výši 4 950 000 eur, k níž jsou společně a nerozdílně zavázány tyto podniky:
- f) Oy KWH Tech AB pokutu ve výši 700 000 eur;
- HFB Holding für Fernwärmetechnik Beteiligungsgesellschaft mbH & CO. KG;
- g) Løgstør Rør A/S pokutu ve výši 8 900 000 eur;

- h) Pan-Isovit GmbH pokutu ve výši 1 500 000 eur; lovou dohodu, která sice začala v Dánsku, ale jejímž dlouhodobějším cílem bylo od počátku rozšířit kontrolu účastníků na celý evropský trh. Takovéto protisoutěžní jednání značně ovlivnilo obchod mezi členskými státy.
- i) Sigma Tecnologie di rivestimento Srl pokutu ve výši 400 000 eur;
- j) Tarco Energi A/S pokutu ve výši 3 000 000 eur.

19. V odůvodnění napadeného rozhodnutí Komise konstatovala od konce roku 1990 existenci řady dohod a jednání ve vzájemné shodě, kterých se dopustily navrhovatelky a které jsou v rozporu s článkem 81 ES a jež byly původně omezeny pouze na dánský trh (dále jen „dánský kartel“) a poté rozšířeny na celý evropský trh (dále jen „evropský kartel“) s trubkami pro dálkové vytápění a jejichž cílem v podstatě bylo (a) rozdělit evropský trh mezi jednotlivé výrobce prostřednictvím systému kvót; (b) vyloučit jediného přímého konkurenta (Powerpipe AB), který se nepodílel na kartelové dohodě; (c) stanovovat ceny výrobků; (d) zadávat projekty dříve určeným výrobcům; (e) manipulovat nabídková řízení (bod 28 až 127 rozhodnutí).

20. Komise nadto zdůraznila, že dánský a evropský kartel představuje jedinou karte-

21. Co se týče důležitějšího aspektu, který je předmětem projednávaných věcí, tedy výpočtu výše pokut uložených společností, se Komise domnívala, že jednání výše uvedených podniků na evropském trhu s trubkami pro dálkové vytápění splňuje podmínky velmi závažného porušení čl. 81 odst. 1 ES a odůvodňuje uložení pokuty každému podniku, přičemž její základní paušální částka činí 20 milionů eur (bod 165 napadeného rozhodnutí).

22. Po stanovení základní částky pokuty pouze na základě závažnosti vytýkaného porušení přikročila Komise k posouzení specifické váhy, a tedy skutečného dopadu protiprávního jednání každého podniku na hospodářskou soutěž tak, aby (a) přizpůsobila výši pokuty na základě skutečné schopnosti původců porušení významně ohrozit hospodářskou soutěž a (b) zajistila, aby sankce měla dostatečně odrazující účinek.

23. Komise tak rozdělila podniky do čtyř kategorií podle jejich vlastní velikosti na relevantním trhu Společenství. Ke každé kategorii Komise přiřadila jednotlivé základní částky, rozdělené následovně: pro první skupinu, kterou tvořila ABB, byla stanovena základní paušální částka ve výši 20 milionů eur; pro druhou skupinu, kterou tvořila Lögstör, částka 10 milionů eur; pro třetí skupinu, kterou tvořily Tarco, Starpipes, Henss/Isoplus a Pan-Isovit, částka 5 milionů eur; pro čtvrtou skupinu, kterou tvořily Brugg, KWH, Ke-Kelit a Sigma, částka 1 milion eur.

24. Dále Komise stanovila pro všechny dotčené podniky výši pokuty, přičemž zohlednila (a) délku trvání účasti na kartelové dohodě a (b) případnou existenci polehčujících nebo přitěžujících okolností. V případě, že výše takto vypočtené pokuty překročila 10 % celosvětového obrátu dotčeného podniku, snížila Komise výši této pokuty tak, aby tuto mez nepřekračovala (bod 167 napadeného rozhodnutí).

25. Konečně Komise případně uplatnila snížení stanovené sdělením o spolupráci (bod 166 napadeného rozhodnutí).

C – Řízení před Soudem a napadené rozsudky

26. Žalobami došlými kanceláři Soudu mezi 18. a 25. lednem 1999 se společnosti Brugg Rohrsysteme, Lögstör Rör, Ke-Kelit Kunststoffwerk, Dansk Rørindustri, LR AF 1998, Sigma Tecnologie di Rivestimento, ABB Asea Brown Boveri, HFB Holding KG, HFB Holding GmbH, Isoplus Rosenheim, Isoplus Hohenberg a Isoplus GmbH domáhaly zrušení napadeného rozhodnutí nebo podřídně snížení výše pokuty, která jim byla uložena Komisí.

27. Všechny uvedené společnosti vznesly námitky týkající se vlastní specifické situace. Všechny však z různého titulu s odvoláním na postup stanovení výše pokut uvedly předběžně řadu žalobních důvodů týkajících se: protiprávnosti pokynů, porušení zásad proporcionality a rovného zacházení, porušení zásad zákazu zpětné účinnosti a ochrany legitimního očekávání, porušení práv obhajoby žalobkyň a odůvodnění napadeného rozhodnutí.

28. Odpověď Soudu na tyto žalobní důvody shrnu dále, nejprve však upozorním na to, že podle Soudu je v projednávané věci nesporné, že Komise stanovila pokutu uloženou podnikům v souladu s obecnou metodou výpočtu výše pokut přijatou v pokynech.

29. K výše uvedenému připomínám, že Soud zkoumal především námitku protiprávnosti pokynů, kterou vznesly ve smyslu článku 241 ES některé žalobkyně.

ustálenou judikaturu, podle které závažnost porušení musí být zjištěna v závislosti na řadě faktorů, jako jsou konkrétní okolnosti případu, jeho kontext a odrazující účinek pokut, a to aniž by byl vytvořen závazný nebo taxativní výčet kritérií, jež musejí být nutně zohledněna [...]. Z judikatury totiž vyplývá, že Komise může legitimně stanovit pokutu podle závažnosti porušení, aniž by musela zohledňovat různé obraty dotyčných podniků¹⁴.

30. Podle jejich názoru Komise v těchto pokynech stanovila tak vysoké základní částky pro výpočet pokut, že se zbavila posuzovací pravomoci, která jí byla svěřena článkem 15 nařízení č. 17 a jež jí umožňuje upravit tyto pokuty s ohledem na všechny relevantní faktory, včetně případných polehčujících okolností.

32. Zadruté Soud uvedl, že „na rozdíl od toho, co tvrdí žalobkyně, pokyny nezbavují Komisi posuzovací pravomoci, která jí byla svěřena nařízením č. 17. [...] V tomto ohledu je třeba podotknout, že čl. 15 odst. 2 nařízení č. 17 stanoví, že Komise může uložit pokuty ve výši, která může být zvýšena až na 10 % obratu dosaženého v předchozím účetním roce všemi podniky, které se na porušení podílely, totiž vyžaduje, aby pokuta nakonec uložená podniku byla snížena v případě, že její výše překročí 10 % jeho obratu bez ohledu na mezitímní výpočty zohledňující závažnost a délku trvání porušení. Článek 15 odst. 2 nařízení č. 17 tedy Komisi nezakazuje, aby se při výpočtu odvolávala na mezitímní částku, která překračuje 10 % obratu dotyčného podniku, za předpokladu, že konečná částka pokuty uložená témuž podniku nepřekročí tuto horní mez. Krom toho jdou pokyny tímž směrem, když stanoví, že „konečný výsledek

31. Přestože Soud v tomto ohledu uznal, že Komise přijala metodu výpočtu pokut, jež se neopírala v celém rozsahu o obrat dotyčných podniků, nicméně vyloučil, že by se Komise odchýlila od výkladu výše uvedeného článku 15. Podle jeho názoru totiž „Komise není povinna při stanovení výše pokut podle závažnosti a délky trvání dotčeného porušení provádět výpočet pokuty z částek založených na obratu dotyčných podniků ani zajistit v případě, že pokuty jsou ukládány několika podnikům podléjícím se na téže porušení, aby jí vypočtené konečné částky pokut pro dotyčné podniky vyjadřovaly veškeré rozdíly mezi nimi, pokud jde o jejich celkový obrat nebo jejich obrat na trhu dotyčného výrobku. V tomto ohledu je třeba připomenout

14 — Body 278 až 281 napadeného rozsudku.

výpočtu výše pokuty podle tohoto schématu (základní částka upravená procentní sazbou danou přitěžujícími a polehčujícími okolnostmi) nemůže v žádném případě překročit 10 % celosvětového obratu podniků, jak je stanoveno v čl. 15 odst. 2 nařízení č. 17' [bod 5 písm. a]. V případě, kdy se Komise při výpočtu odvolává na mezitímní částku, která překračuje 10 % obratu dotyčného podniku, jí nelze vytýkat skutečnost, že určité faktory zohledněné v tomtéž výpočtu nemají vliv na konečnou výši pokuty vzhledem k tomu, že jde o důsledek zákazu nepřekračovat 10 % obratu dotyčného podniku stanoveného v čl. 15 odst. 2 nařízení č. 17"¹⁵.

odrážejí význam každého podniku v odvětví předizolovaných trubek s přihlédnutím k jeho velikosti a jeho váze ve srovnání s ABB a v souvislosti s kartelovou dohodou. Komise za tímto účelem zohlednila nejen obrat těchto podniků na dotyčném trhu, ale i poměrný význam, který účastníci kartelové dohody každému z nich přidělili [...]. V této souvislosti je třeba mít za to, že s ohledem na všechny relevantní faktory zohledněné pro stanovení specifických výchozích bodů je rozdíl mezi výchozím bodem stanoveným jednak pro žalobkyn[ě] a jednak pro ABB objektivně odůvodněný. Vzhledem k tomu, že Komise není povinna zajistit, aby jí vypočtené konečné částky pokut pro dotyčné podniky vyjadřovaly veškeré rozdíly mezi nimi, pokud jde o jejich obrat, žalobkyně nem[ohou] vytýkat Komisi, že [jim] stanovila výchozí bod, který vedl k vyšší konečné výši pokuty vyjádřené v procentech jejich celkového obratu, než jaká byla uložena ABB"¹⁶.

33. Soud rovněž vyloučil, že by Komise při stanovení pokut porušila zásady proporcionality a rovného zacházení.

34. V tomto ohledu Soud podotkl, že „[při stanovení výchozích bodů pro každou z kategorií] Komise v návaznosti na otázku položenou Soudem vysvětlila, že tyto výše

35. Soud pak zamítl rovněž žalobní důvod vycházející z porušení zásady zákazu zpětné účinnosti vznesený účastníky řízení v souvislosti s tím, že pokyny byly použity na chování podniků dříve, než tyto pokyny vstoupily v platnost.

36. Soud uznal, že tato zásada je jednak nedílnou součástí obecných zásad, u nichž musí vnitrostátní soudy zajistit jejich dodržování, a jednak vyžaduje, aby „sankce uložené podniku za porušení pravidel hospodářské soutěže odpovídaly sankcím, jež byly stanoveny v době, kdy k porušení došlo“¹⁷.

podle závažnosti a délky trvání porušení. Krom toho stanoví, že takto vypočtená částka nesmí v žádném případě překročit 10 % celosvětového obratu podniků. Z toho podle názoru Soudu vyplývá, že „podle metody uvedené v pokynech se výpočet výše pokut provádí podle dvou kritérií uvedených v čl. 15 odst. 2 nařízení č. 17, tedy závažnosti porušení a délky jeho trvání, přičemž je dodržována horní mez v závislosti na obratu každého podniku stanovená týmž ustanovením“¹⁸.

37. Soud nicméně uvedl, že použití pokynů pro výpočet výše pokut nepředstavuje porušení zásady zákazu zpětné účinnosti, neboť uvedené pokyny nepřesahují právní rámec sankcí, jak je stanoven v článku 15 nařízení č. 17.

38. Podle tohoto článku musí Komise při stanovení výše pokuty v důsledku porušení pravidel hospodářské soutěže zohlednit závažnost spáchaného porušení, jakož i délku jeho trvání. Takto stanovená částka nesmí v žádném případě překročit 10 % obratu dosaženého v předchozím účetním roce všemi podniky, které se na porušení podílely.

39. Dotčené pokyny přitom rovněž Komisi ukládají, aby stanovila základní částku sankce

40. Co se pak týče údajného porušení zásady ochrany legitimního očekávání, Soud podotkl, že „[p]okud jde o stanovení výše pokut z důvodu porušení pravidel hospodářské soutěže, je třeba uvést, že Komise vykonává své pravomoci v rámci určitého prostoru pro uvážení, který jí poskytlo nařízení č. 17. Podle ustálené judikatury přitom hospodářské subjekty nemohou spoléhat na zachování existující situace, která může být změněna v rámci posuzovací pravomoci orgánů Společenství. Komise může naopak v mezích uvedených v nařízení č. 17 zvýšit obecnou úroveň pokut, pokud je to nezbytné pro

17 — Bod 221 napadeného rozsudku.

18 — Bod 231 napadeného rozsudku.

zajištění provádění politiky hospodářské soutěže Společenství. Z toho vyplývá, že podniky, vůči nimž se vede správní řízení, jež může vyústit v pokutu, nemohou nabýt legitimního očekávání, že Komise nepřekročí úroveň pokut používanou dříve¹⁹.

41. Dále s odvoláním na údajné porušení práv obhajoby žalobkyně Soud uvedl, že „[ve sdělení výhrad] Komise uvedla [...] důvody, na jejichž základě usoudila, že dotčené porušení představuje velmi závažné porušení, jakož i skutečnosti, které představují přitěžující okolnosti, tedy manipulování nabídkových řízení, agresivní provádění kartelové dohody pro zajištění poslušnosti všech účastníků dohod a pro vyloučení jediného významného konkurenta, který nebyl její součástí, a pokračování porušení po šetření. V témže bodě Komise upřesnila, že při stanovení výše pokuty každému jednotlivému podniku zohlednila zejména roli, kterou každý [podnik] hrál v protisoutěžním jednání, veškeré podstatné rozdíly, pokud jde o délku jejich účasti, jejich význam v průmyslu dálkového vytápění, jejich obrat v odvětví dálkového vytápění, případně jejich celkový obrat k tomu, aby přihlédla k velikosti a hospodářské síle dotčeného podniku a zajistila dostatečně odrazující účinek, a konečně zohlednila všechny polehčující okolnosti [...] Tímto způsobem Komise upřesnila [...] skutkové a právní

okolnosti, o něž zamýšlela opřít výpočet výše pokuty žalobkyn[ím] tak, aby bylo v tomto ohledu náležitě dodrženo právo [těchto] žalobky[ň] být vyslechnut[y]. Je třeba podotknout, že vzhledem k tomu, že Komise uvedla skutkové a právní okolnosti, o něž opře výpočet výše pokut, není povinna upřesnit způsob, kterým všechny okolnosti použije pro stanovení úrovně pokuty. Uvedení údajů ohledně úrovně zamýšlených pokut, dokud [není] podnikům dána možnost uplatnit jejich vyjádření k jim vytýkaným skutečnostem, by totiž znamenalo nepřiměřeně předjímat rozhodnutí Komise. Komise nebyla tedy povinna sdělovat dotýčným podnikům v průběhu správního řízení svůj úmysl použít novou metodu výpočtu pokut²⁰.

42. Konečně Soud zamítl žalobní důvod vznesený některými žalobkyněmi, podle něž Komise v napadeném rozhodnutí přiměřeně neodůvodnila metodu použitou při stanovení výše pokut.

43. Podle většiny žalobkyně totiž Komise nevysvětlila skutečnost, že pokuty byly sta-

19 — Body 241 až 243 napadeného rozsudku.

20 — Body 202 až 207 napadeného rozsudku.

noveny na základě základních částek vyjádřených v absolutních částkách bez ohledu na obrat podniků a překročily zákonnou povolenou horní mez.

Sigma Tecnologie di rivestimento²⁴ a ABB Asea Brown Boveri²⁵, (d) potvrdil napadené rozhodnutí ve zbývající části.

D – Řízení před Soudním dvorem

44. Soud tuto námitku zamítl a uvedl, že napadené rozhodnutí obsahovalo „dostatečné a relevantní údaje posuzovaných faktorů zohledněných pro stanovení závažnosti a délky trvání porušení spáchaného žalobkyn [ěmi]“²¹, a že tudíž nelze „vytýkat Komisi, že přesněji neodůvodnila úroveň výše základních částek a konečné částky pokuty uložené žalobkyn[ím]“²².

46. Opravnými prostředky došlými mezi 21. květnem a 7. červnem 2002 se společností Dansk Rørindustri A/S, Isoplus Fernwärmetechnik Vertriebsgesellschaft mbH, Ke-Kelit Kunststoffwerk GmbH, LR AF 1998 A/S, Brugg Rohrsysteme GmbH, LR AF 1998 GmbH a ABB Asea Brown Boveri Ltd (dále společně jen „navrhovatelky“) v podstatě domáhaly, aby Soudní dvůr zrušil rozsudky Soudu prvního stupně a ukončil řízení nebo podpůrně zrušil rozsudky a vrátil věci Soudu nebo ještě podpůrněji snížil jim uložené pokuty, jakož i uložil Komisi náhradu nákladů řízení vynaložených v řízeních před Soudem a Soudním dvorem.

45. Závěrem tohoto rozboru a po přezkoumání specifické situace jednotlivých žalobkyn Soud v napadených rozsudcích (a) v podstatě potvrdil posouzení porušení učiněné napadeným rozhodnutím Komise, (b) zrušil toto napadené rozhodnutí v části týkající se HFB Holding KG a HFB Holding GmbH²³, (c) snížil výši pokuty uložené

47. Komise navrhuje, aby Soudní dvůr zamítl opravné prostředky a uložil navrhovatelkám náhradu nákladů řízení.

21 — Bod 383 napadeného rozsudku.

22 — Bod 384 napadeného rozsudku.

23 — Soud konstatoval, že HFB Holding für Fernwärmetechnik Beteiligungsgesellschaft mbH & CO. KG a HFB Holding für Fernwärmetechnik Beteiligungsgesellschaft mbH Verwaltungsgesellschaft ještě v době spáchaní vytýkaného porušení neexistovaly.

24 — Soud snížil výši pokuty uložené Sigma na 300 000 eur se zřetelem ke skutečnosti, že Sigma byla činná pouze na italském trhu, a nikoli na celém společném trhu.

25 — Soud snížil výši pokuty uložené ABB Asea Brown Boveri na 65 000 000 eur, neboť ABB po obdržení sdělení vyhrad již nepopřala svou účast na dohodě a spolupracovala s Komisí v tom, že jí předala důkazy o kartelové dohodě.

III – Právní posouzení

48. Rozbor opravných prostředků zahájím přezkoumáním důvodů opravného prostředku obecného charakteru, které vznesly všechny nebo některé navrhovatelky k metodě výpočtu pokut uplatňované Komisí (A), a poté přikročím ke specifickým důvodům opravného prostředku týkajícím se konkrétních situací jednotlivých navrhovatelů (B).

A – K důvodům opravného prostředku týkajícím se metody výpočtu a úrovně pokut

49. Tyto důvody přezkoumám ve stejném pořadí, jak jsou uvedeny výše.

1. K námitce protiprávnosti pokynů

50. Jak již bylo uvedeno, všechny navrhovatelky vznesly z různého titulu důvody opravného prostředku, které kritizují závěry Soudu, podle nichž metoda výpočtu pokut uplatněná Komisí neporušila ani zásady proporcionality nebo rovného zacházení, ani čl. 15 odst. 2 nařízení č. 17.

51. Podle některých z nich se Soud zejména nesprávně domníval, že se Komise přijetím pokynů neodchýlila od právního rámce stanoveného v článku 15 nařízení č. 17, jak jej vykládá ustálená judikatura Soudního dvora, a že tímto Komise nepřekročila meze své posuzovací pravomoci.

52. Podle jejich mínění pokyny naopak podstatně změnily existující právo, aniž byla Komise k přijímání nových předpisů zmocněna Radou.

53. Z toho vyplývá, že se Soud dopustil nesprávného právního posouzení, když zamítl námitku protiprávnosti vznesenou vůči pokynům jako aktu, na kterém byl založen výpočet pokut v projednávaných věcech.

a) K přípustnosti námítky

54. Dříve než přikročím k meritorním důvodům opravného prostředku, je třeba položit si otázku, zda formálně nezávazný akt, jako jsou právě pokyny, může být předmětem námítky protiprávnosti ve smyslu článku 241 ES.

55. Jak známo, toto ustanovení uvádí možnost uplatnit v incidenčním řízení protiprávnost aktu pouze tehdy, „[d]otýká-li se spor *nařízení* vydaného společně Evropským parlamentem a Radou nebo *nařízením* Rady, Komise nebo ECB“.

58. Podle mého mínění pokyny tato kritéria splňují.

56. Soudní dvůr však vycházel z rozsudku Simmenthal²⁶, přičemž rozšířil rozsah působnosti námitky na všechny „akty orgánů, které mají obdobné účinky, byť nemají formu *nařízením*“, tedy obecně závazné akty, které právě z tohoto důvodu nemohou na základě článku 230 ES napadat přímo jednotlivci.

59. Je totiž nesporné, že pokyny jsou obecně závazné vzhledem k tomu, že se použijí na objektivně stanovené situace a mají právní účinky vůči kategoriím osob uvedeným obecným a abstraktním způsobem²⁹. Krom toho, ačkoli formálně nemají závaznou účinnost, stanovují zásady a pravidla, které se Komise zavázala použít pro účely výpočtu pokut podle čl. 15 odst. 2 *nařízením* č. 17. Judikatura Soudního dvora přitom měla možnost upřesnit, že v těchto případech se Komise nemůže libovolně odchýlit od pravidel, která si sama stanovila³⁰. Takováto pravidla, jejichž cílem je upřesnit kritéria, která určitý orgán zamýšlí použít při výkonu své posuzovací pravomoci, mohou tedy mít právní účinky.

57. Soudní dvůr nicméně upřesnil, že musí existovat úzká spojitost mezi napadeným aktem a aktem, u kterého je v incidenčním řízení uplatňována protiprávnost. Tento posledně jmenovaný musí „být [...] přímo nebo nepřímo použitelný na projednávaný případ, který je předmětem žaloby“²⁷ a musí existovat „přímá právní souvislost“ mezi jednotlivým rozhodnutím a obecným aktem²⁸.

60. Nelze ani namítnout, že pokyny mají čistě interní význam, a že tudíž nemohou mít právní účinky vůči třetím osobám.

26 — Rozsudek ze dne 6. března 1979, Simmenthal v. Komise, 92/78, Recueil, s. 777, bod 40.

27 — Rozsudek ze dne 13. července 1966, Itálie v. Rada a Komise, 32/65, Recueil, s. 563, zvláště s. 323.

28 — Rozsudek ze dne 31. března 1965, Macchiorlatti Dalmas e Figli v. Vysoký úřad, 21/64, Recueil, s. 227, zvláště s. 238, a rozsudek ze dne 10. června 1986, Usinor v. Komise a další, 81/85 a 119/85, Recueil, s. 1777, bod 13.

29 — Rozsudek ze dne 18. března 1975, Acton a další v. Komise, 44/74, 46/74 a 49/74, Recueil, s. 383, bod 7, a rozsudek ze dne 14. února 1989, Lefebvre Frère et Soeur v. Komise, 206/87, Recueil, s. 275, bod 13.

30 — Rozsudek ze dne 30. ledna 1974, Louwage v. Komise, 148/73, Recueil, s. 81, bod 12.

61. Ze samotných pokynů totiž vyplývá, že Komise má povinnost řídit se při výpočtu pokut určitými kroky a zejména příznat podnikům určité polehčující a přitěžující okolnosti. Této povinnosti musí odpovídat právo dotčených podniků na to, aby Komise jednala účinně a konkrétně v souladu s pokyny.

napadených rozhodnutí (tím jsou naopak články 3 a 15 nařízení č. 17), existuje přímá souvislost mezi nimi a obecně závazným aktem, který je předmětem incidenční námitky.

64. Soudím tudíž, že námitka protiprávnosti je přípustná.

62. Takovýto závěr je zcela v souladu s judikaturou Společenství, která uznala, že pouze akty, které mají pro orgán čistě interní význam, nemohou mít právní účinky vůči třetím osobám. To však není případ aktů Komise, jako jsou „pravidla chování“³¹ nebo „interní pokyny“³², ve kterých odpovídají právě povinnostem služeb a zaměstnanců Komise práva členských států nebo hospodářských subjektů.

b) K meritorním důvodům námitky

63. K výše uvedenému je ještě třeba poznamenat, že je zcela nesporné, jak právem uvedl Soud, že Komise při stanovování výše pokut věrně sledovala metody výpočtu stanovené v pokynech. Z toho vyplývá, že ačkoli pokyny formálně nepředstavují právní základ

65. Nyní se dostávám k meritorním důvodům této námitky, přičemž ještě jednou připomínám, že podle některých navrhovatelů neumožňuje nová metoda výpočtu zavedená pokyny řádné „osobní upravení“ sankce v závislosti na všech relevantních faktorech a okolnostech, neboť se zakládá na paušálních částkách stanovených bez ohledu na obrat dotčených podniků a naopak umožňuje Komisi překročit při výpočtu pokuty mez 10 %. Zvláště již Komisi neumožňuje přiměřeně zohlednit velikost podniků a roli, kterou každý z podniků hrál v rámci kartelové dohody.

31 — Rozsudek ze dne 13. listopadu 1991, Francie v. Komise, C-303/90, Recueil, s. I-5315.

32 — Rozsudek ze dne 9. října 1990, Francie v. Komise, C-366/88, Recueil, s. I-3571.

66. V tomto ohledu musím především podotknout, že ani článek 15 nařízení č. 17, ani judikatura Soudního dvora neukládají Komisi používat při postupu stanovení výše pokut specifické metody výpočtu. Jak jsem již objasnil výše, článek 15 nařízení č. 17 stanoví krom některých kritérií pro posuzování porušení pouze horní mez pro vyměření výše pokuty.

67. Jde tudíž o to stanovit, zda se pokyny nachází v těchto mezích, pokud vymezují širokou sankční pravomoc, kterou Komise v dané oblasti disponuje.

68. V tomto ohledu se shodují se Soudem na skutečnosti, že i po přijetí pokynů se výpočet pokut nadále provádí výslovně v závislosti na jediných dvou kritériích uvedených v článku 15 nařízení č. 17, tedy na závažnosti a délce trvání porušení, a nadále podléhá, pokud jde o konečnou částku, horní mezi 10 % celkového obrátu stanovené tímž ustanovením [odst. 5 písm. a)].

69. Co se týče prvního aspektu, opět souhlasím se Soudem, že podle ustálené judikatury má Komise dostatečně široký prostor

pro uvážení, pokud jde o volbu faktorů, ke kterým je třeba přihlídnout pro účely používání výše uvedených kritérií. Jak Soudní dvůr rozhodl, „závažnost porušení musí být zjištěna v závislosti na řadě faktorů, jako jsou zejména konkrétní okolnosti případu, jeho kontext a odrazující účinek pokut, a *to aniž by byl vytvořen závazný nebo taxativní výčet kritérií, jež musejí být nutně zohledněna*“³³. Tato řada posuzovaných faktorů porušení může zahrnovat množství a hodnotu výrobků, kterých se týkalo spáchané porušení, velikost a hospodářskou sílu podniků, které se porušení dopustily, a vliv, který mohou uplatňovat na trhu, chování každého podniku, roli, kterou měl každý z nich při spáchání porušení, zisk, kterého dosáhl z tohoto protisoutěžního jednání, hospodářské a právní souvislosti, v nichž došlo k porušení atd.³⁴.

70. Zvláště pokud se jedná o zohlednění obrátu podniku, Soudní dvůr v zásadním rozsudku *Musique Diffusion française*, který obsáhle uváděly jak navrhovatelky, tak Komise, upřesnil, že „za účelem stanovení pokuty je možné rovněž přihlídnout jak k celkovému obrátu podniku [...] tak k části

33 — Rozsudek ze dne 17. července 1997, *Ferriere Nord v. Komise*, C-219/95 P, Recueil, s. I-4411, bod 33. Kurzivou vyznačil generální advokát.

34 — Viz zvláště rozsudek ze dne 7. června 1983, *Musique Diffusion française v. Komise a další*, 100/80 až 103/80, Recueil, s. 1825, a rozsudek ze dne 9. listopadu 1993, *Michelin v. Komise*, 322/81, Recueil, s. 3461.

tohoto obratu, jehož bylo dosaženo zbožím, které je předmětem porušení“, aniž „jednomu nebo druhému z těchto obrátů lze přikládat přílišný význam ve srovnání s ostatními posuzovanými faktory“³⁵.

71. Obrat, přestože je užitečným a relevantním údajem o hospodářské síle podniku (celkový obrat), jakož i o dopadu jeho jednání na hospodářskou soutěž (obrat na relevantním trhu), totiž představuje v řadě posuzovaných faktorů, které má Komise k dispozici, „pouze“ jeden faktor z mnoha.

72. Jak právem uvádí Soud a Komise, pokyny každopádně nebrání tomu, aby byl v různých fázích výpočtu pokuty zohledněn rovněž celkový obrat nebo obrat dosažený na relevantním trhu. Pokyny zvláště stanoví, že v případě porušení, které se týká několika podniků, „mohlo by v některých případech být nezbytné zvážit částky [...], aby se brala v úvahu specifická váha, a tedy skutečný dopad chování představujícího porušení kaž-

dého podniku na hospodářskou soutěž, zejména pokud existuje značný nepoměr ve velikosti podniků, které se dopustily porušení stejného typu“ (bod 1 část A šestý odstavec).

73. Jinými slovy, ačkoli pokyny nestanoví při výpočtu základní částky nebo později při stanovení pokuty systematické zohlednění obratu dotyčných podniků³⁶, není tento faktor z výpočtu *a priori* zcela vyloučen. To ostatně potvrzuje právě rozhodnutí Komise v projednávaných věcech, kterým rozdělila navrhovatelky do čtyř skupin podle jejich velikosti a v souladu s tím rozlišila základní částky.

74. Nelze tedy říci, jak tvrdí navrhovatelky, že se výpočet pokut metodou upravenou v pokynech omezí na předem určený čistě aritmetický výpočet. Krom toho, co jsem právě uvedl s ohledem na obrat a zvláště na možnost zvážit úroveň výše pokut v závislosti na velikosti dotyčných podniků, je třeba uvést, že pokyny tím, že zvažují řadu přitěžujících a polehčujících okolností, jakož i případné zohlednění „určitých objektivních faktorů, např. zvláštních hospodářských sou-

35 – Výše uvedený rozsudek *Musique Diffusion française*, bod 121.

36 – Například při zohlednění skutečnosti, že „velké podniky obvykle mají právní a ekonomické znalosti a infrastruktury, které jim umožní lépe rozpoznat, že jejich chování představuje porušení a jaké důsledky z něj vyplývají podle právních předpisů o hospodářské soutěži“ (bod 1 část A pátý odstavec), nebo při případném zohlednění „hospodářských nebo finančních výnosů, které získali účastníci porušení“, jakož i „zvláštní povahy dotyčných podniků“ [bod 5 písm. b)].

vislostí, jakýchkoli hospodářských nebo finančních výnosů, které získali účastníci porušení [...], zvláštní vlastnosti dotyčných podniků [...]“ [bod 5 písm. b)], výslovně stanoví, že výše pokuty je stanovena, jak vyžaduje ustálená judikatura, s přihlédnutím jak ke zvláštním okolnostem projednávaného případu, tak i souvislostem, v nichž bylo porušení spácháno³⁷.

částka zvýšená nebo snižená o příslušné procentní body) nemůže v žádném případě překročit 10 % celosvětového obratu podniků“³⁸. Jinými slovy, ohledně otázky překročení této horní meze pokynů k ustanovením nařízení č. 17 nic nedodávají a nic jim neubírají.

75. Pokyny tudíž obsahují různé pružné prvky, které umožňují Komisi výkon její posuzovací pravomoci v souladu s ustanoveními článku 15 nařízení č. 17, jak byla vyložena judikaturou.

77. Z tohoto hlediska tudíž nevidím žádný důvod k tomu, abych se odchytil od závěrů Soudu, pokud jde o legalitu pokynů, i když tuto záležitost ještě nelze považovat za uzavřenou, jak dále uvidíme při přezkoumání důvodů opravného prostředku vycházejících z porušení zásad proporcionality a rovného zacházení.

c) K některým specifickým aspektům námítky

76. Co se pak týče překročení meze 10 % při mezitímních výpočtech a údajných protiprávních důsledků z toho plynoucích, nedomnívám se, že tato možnost výslovně nebo mlčky vyplývá z textu pokynů. Ty se totiž omezují na uvedení horní meze stanovené nařízením č. 17 a v bodě 5 písm. a) upřesňují, že „[j]e samozřejmé, že konečná částka vypočítaná podle této metody (základní

78. Nejprve je však namístě uvést další dva důvody opravného prostředku týkající se specifických ustanovení pokynů, které vznesla skupina Isoplus.

37 — Viz např. výše uvedený rozsudek *Musique Diffusion française*, bod 106.

38 — Kurzivou vyznačil generální advokát.

79. Navrhovatelky zaprvé uplatňují, že pokyny stanovením možnosti „zvýšit pokutu, aby se překročila částka zisku nezákonně nabytého na základě porušení“ (bod 2 pátá odrážka), zavádějí nové přitěžující okolnosti v rozporu s článkem 15 nařízení č. 17. Zároveň je toto ustanovení vystaveno nebezpečí dvojího zohlednění téže okolnosti, neboť podle schématu stanoveného pokyny je k ziskům nabytým na základě porušení právních předpisů o hospodářské soutěži již přihlédnuto při stanovení závažnosti porušení.

80. Zdá se mi však, že rozbor učiněný v tomto ohledu Soudem je zcela přijatelný³⁹. Jak totiž vyplývá z judikatury uvedené Soudem, zisky, kterých podniky dosahují na základě porušení právních předpisů o hospodářské soutěži, patří k faktorům, ke kterým Komise může přihlédnout nejen při posuzování závažnosti porušení, ale rovněž aby zajistila dostatečně odrazující účinek pokuty, zvláště když se jako v projednávané věci odvolává na chování zvláště poškozující fungování jednotného trhu. Zabránit tomu, aby původci porušení na jeho základě dosahovali zisku, považují ostatně za jeden z hlavních cílů všech sankčních systémů.

81. Zdá se mi tedy, že ani text nařízení č. 17, ani judikatura Společenství nebrání tomu, aby Komise mohla při výkonu rozsáhlé posuzovací pravomoci, která jí byla přiznána i Soudním dvorem, považovat za nezbytné zvýšit základní částku, aby lépe zohlednila zisk dosažený na základě protisoutěžního jednání (a tudíž pokud základní částka výpočtu dostatečně neodráží takový zisk) za podmínky, že, jak správně upřesňují pokyny, „je objektivně možné tuto částku odhadnout“⁴⁰.

82. Zadruhé tytéž navrhovatelky uplatňují, že pokyny jsou protiprávní, neboť v bodě 2 druhé odrážce ukládají podniku pod pohrůžkou zpřísnění pokuty spolupracovat proti jeho vůli s Komisí, a to i tak, že vypovídá sám proti sobě.

83. To podle jejich názoru představuje porušení práva obhajoby a zvláště práva nevyprávět proti sobě, které uznal v oblasti práva hospodářské soutěže Soudní dvůr ve známém rozsudku Orkem⁴¹.

40 — Bod 2 pátá odrážka pokynů.

41 — Rozsudek ze dne 18. října 1989, Orkem v. Komise, 374/87, Recueil, s. 3283.

84. V tomto ohledu však musím především připomenout, že tentýž bod 2 pokynů upřesňuje, že Komise může uložit zvýšení základní částky pokuty z důvodů přitěžujících okolností, jako například „[...] odmítnutí spolupracovat s Komisí nebo snahy zabraňovat Komisí v provádění šetření“.
85. Krom toho nařízení č. 17 svěčuje Komisi rozsáhlé vyšetřovací pravomoci v rámci řízení, jehož cílem je zjistit porušení pravidel Smlouvy v oblasti hospodářské soutěže. Jeho článek 11 totiž opravňuje Komisi, aby podniku uložila předat jí všechny potřebné informace, pokud jde o podniku známé skutečnosti, a případně ji informovat o dokumentech v jejím vlastnictví, pokud jsou užitečné pro zjištění, že se tentýž podnik nebo jiný podnik dopustil protisoutěžního chování.
86. Je totiž pravda, že v uvedeném rozsudku Orkem Soudní dvůr stanovil, že uvedené přezkoumávací a vyšetřovací pravomoci nelze vykládat v tom smyslu, že ohrožují práva obhajoby přiznané podniku. Zejména „Komise nemůže [...] uložit podniku povinnost podat odpovědi vedoucí k tomu, že podnik přízná existenci porušení, které musí naopak prokázat Komise“⁴².
87. To však podle mého názoru není případ bodu 2 pokynů. Naopak soudím, že jeho přesný význam je zcela v souladu jak s ustanoveními nařízení č. 17, tak se smyslem a dosahem judikatury Orkem.
88. Pokyny totiž podniku nijak neukládají vypovídat proti sobě nebo podávat důkazy o vlastní vině, pouze upřesňují, že pokuta bude zpřísněna v případě, že podnik odmítne „spolupracovat“ s pracovníky Komise nebo svým jednáním bude zabraňovat šetření.
89. To je ostatně i stanovisko, které zaujal Soudní dvůr ve věci *Metsä-Serla Sales Oy* z roku 2000⁴³, právem uvedené Soudem, v níž se upřesňuje, že „podniku, který zpochybňuje stanovisko Komise a poskytne pouze spolupráci, k níž je povinen podle nařízení č. 17, nebude z tohoto důvodu uložena vyšší pokuta“⁴⁴.
90. Domnívám se tudíž, že rovněž oba tyto důvody opravného prostředku musí být zamítnuty.

42 — Výše uvedený rozsudek Orkem, bod 35.

43 — Rozsudek ze dne 16. listopadu 2000, *Finnboard v. Komise*, C-298/98 P, Recueil, s. I-10157.

44 — Tamtéž, bod 58.

2. K důvodům opravného prostředku vycházejícím z porušení zásad proporcionality a rovného zacházení

91. Většina navrhovatelek rozvíjí obecný důvod opravného prostředku týkajícího se pokynů a kritizuje rozsudek Soudu i proto, že nekonstatoval existenci porušení zásad proporcionality a rovného zacházení.

92. Z tohoto hlediska navrhovatelky napadají mechanickou metodu výpočtu použitou v projednávané věci Komisí, která zabránila účinnému zohlednění individuálních faktorů a okolností, které charakterizovaly situaci každého podniku v rámci kartelové dohody.

93. Konkrétně vzhledem k tomu, že se tato metoda zakládá na paušálních částkách, brání dostatečnému zohlednění obratu podniků a zejména obratu na relevantním trhu, přestože jeho posouzení mělo pro zajištění dodržování zásady proporcionality vždy zvláštní význam v judikatuře Soudního dvora, stejně jako v rozhodovací praxi Komise.

94. Z této judikatury totiž vyplývá, že základní částka pokuty musí být vypočítá-

vána s ohledem na obrat jednotlivého podniku, aby odrazila jeho velikost a hospodářskou sílu, a tedy vliv, který mohl uplatňovat na trhu. Jedná se tedy o výpočet směřující k „osobnímu upravení“ pokuty vzhledem k jednotlivým podnikům a k jejímu „přízpůsobení“ vzhledem k dalším dotčeným podnikům.

95. Podle navrhovatelek naproti tomu metoda uplatňovaná Komisí neumožňuje správně provádět toto „osobní upravení“ sankce. Konkrétně, kdykoli Komise při výpočtu dosáhne nebo překročí horní mez 10 % obratu, je jakákoli úprava výpočtu (v závislosti na délce trvání porušení, polehčujících okolnostech atd.) prováděná nad touto mezí zcela teoretická; neměla by totiž žádný vliv na konečnou částku pokuty, neboť konečná částka pokuty musí být nakonec vrácena pod uvedenou hranici. To je v rozporu s judikaturou Soudního dvora (konkrétně s rozsudkem *Musique Diffusion française*⁴⁵), podle níž je třeba stanovit vyšší pokuty s přihlédnutím ke všem relevantním faktorům.

96. Konečně některé navrhovatelky uplatňují, že Komise tím, že použila jako základní částku paušální částku stanovenou bez

45 — Vyše uvedený rozsudek *Musique Diffusion française*.

ohledu na obrat dotyčných podniků a v některých případech stanovenou již na začátku výpočtu na úrovni vyšší než je 10 % obratu, dopustila se diskriminace vůči malým a středním podnikům tím, že jim uložila příliš vysoké pokuty vzhledem k jejich hospodářské váze. Vytýkají tedy, že jejich pokuty jsou relativně přísnější než pokuta uložená ABB, tedy většímu podniku, jakož i vedoucímu kartelové dohody, což zakládá neodůvodněné diskriminační zacházení.

správně zohlednil všechny faktory podstatné pro posouzení porušení a zda se nedopustil nesprávného právního posouzení otázek vznesených navrhovatelkami⁴⁷.

97. V tomto bodě považují za nezbytné ihned úvodem upřesnit, že posouzení přiměřenosti pokuty, pokud jde o závažnost a délku trvání porušení, spadá do pravomoci i meritorního soudního přezkumu svěřeného Soudu článkem 17 nařízení č. 17. Pouze Soud má tedy pravomoc přezkoumat způsob, kterým Komise posuzovala případ od případu závažnost a délku trvání protiprávního chování⁴⁶.

99. Zvláště pokud se jedná o tvrzenou nepřiměřenost a diskriminační charakter pokut, je třeba připomenout, že Soudnímu dvoru nepřisluší, aby z důvodů spravedlnosti svými závěry nahrazoval závěry Soudu, který při výkonu svého přezkumu v plné jurisdikci rozhodl o výši pokut uložených podnikům z důvodu porušení práva Společenství⁴⁸.

98. V rámci opravného prostředku může přezkum Soudního dvora spočívat pouze ve zjištění, zda Soud z právního hlediska

100. V projednávané věci se tudíž musí rozbor Soudního dvora omezit na zjištění, zda se Soud tím, že potvrdil kritéria, která Komise použila pro stanovení pokut, a přezkoumal, či dokonce opravil jejich použití, dopustil zjevné chyby či nikoli, a zda dodržel zásady proporcionality a rovnosti, kterými se řídí ukládání pokut⁴⁹.

⁴⁶ — Rozsudek ze dne 17. prosince 1998, Baustahlgewebe v. Komise, C-185/95 P, Recueil, s. I-8417, bod 128, a rozsudek ze dne 29. dubna 2004, British Sugar v. Komise, C-359/01 P, Recueil, s. I-4933, bod 47.

⁴⁷ — Výše uvedený rozsudek Ferriere Nord, bod 31 a výše uvedený rozsudek Baustahlgewebe, bod 128.

⁴⁸ — Výše uvedený rozsudek Baustahlgewebe a výše uvedený rozsudek British Sugar, bod 48.

⁴⁹ — Rozsudek ze dne 7. ledna 2004, Aalborg Portland a další v. Komise, C-201/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P, C-219/00 P, Recueil, s. I-123, bod 365.

101. Se zřetelem k těmto omezením soudního přezkumu Soudního dvora nyní přikročím k přezkoumání dotčených důvodů opravného prostředku.

102. Nejprve podotýkám, že je nepopíratelné, že Komise musí při stanovení výše pokut, které se rozhodne uložit z důvodů porušení soutěžního práva, dodržovat zásadu proporcionality.

103. V přezkoumávané oblasti působí tato zásada především, tak říkajíc, v „absolutním“ smyslu a odráží se v dodržování meze 10 % celkového obrátu stanovené čl. 15 odst. 2 nařízení č. 17. Účelem této meze je totiž právě zamezit tomu, aby pokuty byly nepřiměřené velikosti podniku, kterému je sankce uložena⁵⁰.

104. Z tohoto hlediska považuji za neopodstatněnou námitku vznesenou některými navrhovatelkami, že Komise nezohlednila při uplatnění meze 10 % jejich obrát na relevantním trhu. Souhlasím totiž

s rozbořem Soudu, podle něž z ustálené judikatury vyplývá, že tato mez musí být chápána tak, že se týká *celkového obrátu* dotčeného podniku, který jako jediný může poskytnout přibližný údaj o významu a vlivu dotčených podniků, a že tudíž při dodržování uvedené meze má Komise širokou posuzovací pravomoc v rozhodnutí, v jakém rozsahu zohlednit celkový obrát nebo obrát na relevantním trhu.

105. Jinými slovy, jestliže konečná částka pokuty nepřekročí 10 % celkového obrátu navrhovatelek v posledním roce porušení, nelze ji považovat za nepřiměřenou z pouhého důvodu, že překračuje obrát dosažený na relevantním trhu.

106. Krom toho nelze ani namítat, jak tvrdily některé navrhovatelky, že pokuty jsou diskriminační z pouhého důvodu, že zatímco pro některé dotčené podniky bylo nutno snížit částku, aby zůstala pod horní mezí 10 %, k tomuto snížení nedošlo u podniků, u kterých nebyla při výpočtech jejich pokut

50 — Viz např. výše uvedený rozsudek *Musique Diffusion française*, bod 119.

tato mez nikdy překročena. Jak uvedl Soud⁵¹, toto snížení totiž představuje přímý a nevyhnutelný důsledek povinné meze stanovené nařízením č. 17. Za těchto okolností nesoudím, že nesnížení pokuty z tohoto jediného důvodu může mít výše pokuty, ostatně legitimně stanovené, diskriminační charakter⁵².

šení spáchalo několik podniků, požadavek proporcionality vyžaduje, aby při stanovení pokuty byla přezkoumána „relativní váha podílu každého z nich“⁵³.

107. To však neznamená, že tento mechanismus nemůže mít stejný vliv na zásadu proporcionality, je-li posuzována nikoli v absolutním smyslu, ale ve smyslu „relativním“, pokud je jejím cílem zajistit, aby sankce byla „osobně upravena“, a tedy přiměřená závažnosti porušení a jiným, subjektivním a objektivním okolnostem každého případu. Z tohoto hlediska nevyplývá poměrný a nediskriminační charakter částky z pouhého aritmetického vztahu k celkovému obrátu v předchozím účetním roce, ale ze všech faktorů, které jsem uvedl výše (viz výše odst. 69).

109. To ukládá rovněž zásada rovného zacházení, která je podle ustálené judikatury porušena, když je se srovnatelnými situacemi zacházeno odlišně a s odlišnými situacemi stejně, není-li taková odlišnost objektivně odůvodněna⁵⁴. Z toho pro účely projednávané věci vyplývá, že pokuta musí být stejná pro všechny podniky, které se nacházejí ve stejné situaci, a že za odlišné chování nelze uložit stejnou sankci.

108. Tento „relativní“ aspekt kritéria proporcionality má zvláštní význam v případě kolektivního porušování, neboť jestliže poru-

110. Po výše uvedeném přikročím k projednávaným případům podle rozboru Soudu v tomto ohledu.

51 — Výše uvedený rozsudek Soudu ve věci Brugg Rohrsysteme, bod 155.

52 — Jiná otázka, kterou si kladu dále (viz odst. 113 a násl.), se týká důsledků, které může mít překročení horní meze 10 % na legitimitu pokut, kvůli kterým musela Komise uplatnit snížení, aby tuto mez dodržela.

53 — Rozsudek ze dne 8. července 1999, Hercules Chemicals v. Komise, C-51/92 P, Recueil, s. I-4235, bod 110. Viz rovněž rozsudek ze dne 16. prosince 1975, Suiker Unie a další v. Komise, 40/73 až 48/73, 50/73, 54/73 až 56/73, 111/73, 113/73 a 114/73, Recueil, s. 1663, bod 623, a výše uvedený rozsudek Aalborg Portland, bod 92.

54 — Rozsudek ze dne 13. prosince 1984, Sernide, 106/83, Recueil, s. 4209, bod 28, a rozsudek ze dne 28. června 1990, Hoche, C-174/89, Recueil, s. I-2681, bod 25.

111. Napadené rozsudky uznaly, že kritéria použitá Komisí pro stanovení výše pokut byla výsledkem pečlivého a podrobného rozboru zvláštní závažnosti porušení a jeho délky trvání⁵⁵, jakož i situace, role a jednání sankcionovaných podniků; že pro stanovení základní částky pokut Komise správně zohlednila nepoměr hospodářské váhy účastníků kartelu, když podniky rozdělila do čtyř kategorií „v souladu s jejich poměrnou velikostí na relevantním trhu Společenství“ (bod 166 rozhodnutí) a uložila různé základní částky pro každou kategorii; že pro stanovení těchto kategorií „Komise [...] zohlednila nejen obrat těchto podniků na dotyčném trhu, ale i poměrný význam, který účastníci kartelové dohody každému z nich přidělili, jak to vyplývá z kvót stanovených kartelovou dohodou [...] a z docílených a v roce 1995 předpokládaných výsledků [...]“⁵⁶, aby nakonec dospěl k závěru, že rozdělení podniků do čtyř kategorií a stanovení jejich základních částek bylo objektivně odůvodněno a mělo vlastní vnitřní konzistenci⁵⁷.

112. Tímto způsobem, jak uvedl Soud, Komise správně použila pokyny v částech, ve kterých stanoví, že v případě, kdy se porušení týká několika podniků, mezi kterými existuje značný nepoměr ve velikosti, mohou být základní částky zvázeny tak, „aby se brala v úvahu specifická váha, a tedy skutečný dopad porušení každého podniku na hospodářskou soutěž“ (viz bod 1 část A šestý a sedmý odstavec).

113. Pokuty uložené Komisí a potvrzené Soudem tedy byly výsledkem pečlivého a podrobného rozboru zvláštní závažnosti porušení, jeho délky trvání, jakož i situace, role a jednání každého sankcionovaného podniku.

114. K výše uvedenému musím nicméně podotknout, že sice byla dodržena kritéria, která upravují ukládání pokut, nelze však říci, že všechny otázky spojené s dodržováním zásad proporcionality a nediskriminace lze pokládat za vyřešené.

115. V napadeném rozhodnutí byla totiž, jak uznala sama Komise, většina výpočtů prováděna nad horní mezí 10 % stanovenou čl. 15 odst. 2 nařízení č. 17. Komise totiž

55 — S výjimkou věci Dansk Rørindustri, ve které Soud rozhodl, že se Komise dopustila nesprávného posouzení, když žalobkyni vytýkala účast na kartelové dohodě v období od dubna do srpna roku 1994. I přesto Soud potvrdil výši pokuty uložené Komisí.

56 — Výše uvedený rozsudek LR AF 1998 v. Komise, bod 296.

57 — Viz např. výše uvedený rozsudek LR AF 1998 v. Komise, bod 304, ve kterém má Soud za to, že pokud jde o stanovení základní částky pro podniky patřící do „druhé kategorie“, „s ohledem na kritéria [...] použitá pro posouzení významu každého podniku na relevantním trhu [...], byla Komise oprávněna legitimně uložit základní částku přinejmenším ve dvojnásobné výši ve srovnání s částkou uloženou podnikům třetí kategorie“.

překročila tuto mez v průběhu procesu výpočtu pokut ukládaných každé navrhovatelce, kromě Ke-Kelit Kunststoffwerk, Brugg Rohrsysteme a ABB Asea Brown Boveri. Ve třech případech [skupina Isoplus, LR AF 1998 (Deutschland) a Dansk Rørindustri] Komise dokonce vypočítala pokuty tak, že vycházela ze základní částky, která již překračovala horní mez 10 %. A teprve na konci výpočtu, dříve než přešla k uplatnění sdělení o spolupráci, překročila Komise ke snížení takto stanovené mezitímní částky, aby dodržela mez 10 % celkového obrátu.

jakož i poměrné postavení jednotlivých podniků v rámci kartelu.

118. Pokaždé, když Komise během výpočtu překročila mez 10 %, nemohla mít totiž jakákoli úprava výpočtu (v závislosti na délce trvání porušení, polehčujících okolnostech atd.) provedená nad touto mezí konkrétní vliv na konečnou částku pokut, jak ostatně vyplývá i z navrhovatelkami vyhotovené souhrnné tabulky částek týkajících se stanovení této výše.

116. Jinými slovy, nepoužívala mez 10 % stanovenou článkem 15 jako nepřekonatelnou mez již od začátku výpočtu, ale pouze jako mez konečnou pro účely „sražení“ pokuty o částku tuto mez překračující.

119. Ačkoli tyto poznámky nejsou neopodstatněné, nepovažují je za dostatečné k tomu, aby odůvodnily vyhovění opravnému prostředku, a to z dále vyložených důvodů.

117. Podle některých navrhovatelek je však tato metoda výpočtu v rozporu s čl. 15 odst. 2 nařízení č. 17 a v projednávaných případech zakládá porušení zásad proporcionality a rovného zacházení, neboť výše pokut odráží pouze částečně a nedokonale speci-
fičnost každého projednávaného případu,

120. Ani litera, ani duch čl. 15 odst. 2 nařízení č. 17 totiž nebrání metodě výpočtu uplatňované Komisí. Zvláště, jak uvedl Soud, nezakazuje toto ustanovení Komisi, aby se během svého výpočtu odvolávala na částku, která překračuje 10 % obrátu dotyčného podniku za předpokladu, že konečná částka tuto horní mez nepřekročí⁵⁸.

58 — Viz výše uvedený rozsudek LR AF 1998, bod 288.

121. V této souvislosti považují za důležité podotknout, že čl. 15 odst. 2 stanoví výši pokut ve dvou po sobě jdoucích a odlišných pasážích:

— jednak článek stanoví, že Komise může uložit pokuty „ve výši od jednoho tisíce do jednoho milionu zúčtovacích jednotek“, čímž tedy stanoví minimální a maximální sankci;

— jednak umožňuje Komisi překročit tuto „maximální pokutu“ za podmínky, že konečná výše pokuty nepřekročí „10 % obrátu dosaženého v předchozím účetním roce všemi podniky, které se na porušení podílely“.

122. Z toho dle mého názoru vyplývají dva důležité údaje.

123. Především, jak lze vyvodit z první odrážky ustanovení, se systém stanovení pokut na základě paušální částky zjevně neodchyluje od logiky nařízení č. 17.

124. Krom toho v případech, kdy Komise pokládá za nezbytné odchýlit se od rozsahu pokut stanoveného v první odrážce, se druhá odrážka omezuje na stanovení „stropu“, přičemž Komisi ponechává volnost, pokud jde o jakýkoli jiný způsob výpočtu.

125. Takovýto systém přitom nevyhnutelně vede k úpravám nebo nivelacím, jako jsou ty, které vytýkají navrhovatelky, neboť strop samozřejmě představuje absolutní mez, která se použije automaticky, když je dosaženo určitého prahu bez ohledu na všechny ostatní posuzované faktory. A jak podotkla Komise, navrhovatelkám, u kterých byla tato mez uplatněna, byla totiž ve srovnání s pokutou, která by jim byla uložena při neexistenci stropu na základě všech okolností porušení a zvláště jeho závažnosti a délky trvání, uložena pokuta nižší.

126. Ale opakují, že toto vše je obsahem samotného systému zavedeného nařízením č. 17. To, co navrhovatelky popisují jako nepřiměřené nebo diskriminační výsledky výpočtu uplatněného Komisí, není totiž ve skutečnosti nic jiného než nevyhnutelný důsledek uplatnění meze 10 %.

127. Poté, co jsem konstatoval, že v takových situacích, jako jsou situace přezkoumávané

v projednávaném případě, Komise (i) správně posoudila závažnost, délku trvání a další okolnosti porušení a (ii) udržela konečnou částku pokut v mezi 10 % celkového obratu jednotlivých podniků, nemohu jí tedy z tohoto hlediska nic vytknout.

nebude zcela dosažen cíl větší průhlednosti sledovaný pokyny.

128. V souladu s výše uvedeným musím dospět k závěru, že projednávané důvody opravného prostředku se neopírají o platný normativní systém.

131. Dodávám, že uvedené situace nejsou vůbec výjimečné, a dokonce hrozí, že budou stále častější. Politika Komise v oblasti pokut za porušení soutěžního práva totiž vstoupila v roce 1998 přijetím pokynů do nové fáze, která z důvodů, jež mi nepřísluší soudit, je určitě přísnější a vedla ke zvýšení úrovně pokut, zejména za závažnější porušení. Navíc, vzhledem k tomu, že se toto zpřísnění opírá o metodu výpočtu založenou na paušálních částkách, hrozí, že postihne většinou malé a střední podniky⁵⁹.

129. K výše uvedenému nemohu nicméně nepodotknout, že právě doposud prováděný přezkum odhaluje, že metoda výpočtu uplatněná Komisí představuje určité nebezpečí z hlediska spravedlnosti systému.

132. Rýsuje se tedy nová a problematictější situace ve srovnání s fází, v níž metoda

130. Nepovažuji totiž za zcela v souladu s potřebami individuálního přístupu a odstupňování „trestu“ (dvěma zásadními zásadami jakéhokoli sankčního systému, jak trestního, tak správního), že stejně jako v projednávaných věcech má jedna část výpočtu v podstatě formální a abstraktní charakter, a tudíž nemá konkrétní vliv na konečnou částku pokuty. Nelze opominout ani to, že ze stejného důvodu hrozí, že

59 — V tomto ohledu je třeba podotknout, že právě z těchto důvodů se pokyny pro stanovení pokut přijaté Nederlandse Mededingingsautoriteit (nizozemský orgán pro hospodářskou soutěž) výslovně odchýlily od linie uplatňované Komisí: „With regard to fines for infringements of the Competition Act, the Director-General of NMA is of the opinion that the Guidelines drawn up by the European Commission cannot be taken as the point of departure without adaptation. The European Commission uses categories of infringements, in accordance with the aforementioned Guidelines, to which fixed fines apply. A disadvantage of a system of fixed fines is that small undertakings are affected relatively more harshly than larger undertakings (which often operate internationally). The policy of the Director-General of NMA with regard to fines must be applicable both to (very) large undertakings and to small and medium-sized undertakings, without losing the intended preventive effect, on the one hand, and generating disproportionate results, on the other.“ (Richtsoeren boetetoemeting – niet betrekking tot het opleggen van boetes ingevolge artikel 57 van de Mededingingswet, zie dne 19. prosince 2001, bod 5).

uplatňovaná Komisí nevedla v zásadě během výpočtu k překročení meze 10 % celkového obratu, takže zahrnutí všech okolností případu do výše pokuty bylo snazší a rychlejší.

porušení legitimního očekávání navrhovatelek, pokud jde o používání metody výpočtu pokut uplatňované v předchozí praxi a založené na kritériu obratu podniku na relevantním trhu.

133. Je tedy třeba si položit otázku, zda výše uvedené důsledky nového kurzu politiky pokut nevyvolávají nezbytnost určitých změn tohoto kurzu, jež by umožnily zaručit v každém případě výsledky odpovídající obecným potřebám spravedlnosti a přiměřeného charakteru pokut.

135. Pokud by se podle navrhovatelek mohla Komise od této praxe odchýlit (což však není povoleno), musela by v každém případě sdělit podnikům svůj úmysl a poskytnout přiměřené odůvodnění, pokud jde o důvody, které ji vedly k provedení této změny.

3. K důvodům opravného prostředku vycházejícím z porušení zásad ochrany legitimního očekávání a zákazu zpětné účinnosti

136. V projednávaném případě je pak porušení zásady ochrany legitimního očekávání ještě závažnější vzhledem k tomu, že se navrhovatelky rozhodly spolupracovat s jednotlivými odděleními Komise a že tato volba byla ovlivněna právě výhodami, se kterými mohly počítat při použití uvedeného sdělení o spolupráci i s ohledem na předchozí praxi v oblasti výpočtu pokut.

a) K porušení ochrany legitimního očekávání

134. Většina navrhovatelek napadenému rozhodnutí vytýká, že vůči nim uplatnilo pokyny, ačkoli k porušení došlo dlouho před jejich vypracováním. Z toho tudíž vyplývá

137. Ihned uvádím, že mám silné pochybnosti o souvislosti, kterou navrhovatelky vytváří mezi sdělením o spolupráci a úrovni pokut uložených v projednávané věci Komisí.

138. Je pravda, že v bodě E odst. 3 dotčeného sdělení Komise uvádí, že si je „vědoma skutečnosti, že [...] sdělení vytváří legitimní očekávání, o která se budou opírat podniky, které mají v úmyslu ji informovat o existenci kartelové dohody“ (*neoficiální překlad*). Nicméně považují za zjevné, že případná legitimní očekávání navrhovatelek na základě sdělení se mohla týkat pouze *podmínek* snížení prováděného z titulu jejich spolupráce, a nikoli *výše* pokuty, „kter[ou] by jinak byly povinny zaplatit“⁶⁰ (*neoficiální překlad*) nebo metody výpočtu uplatněného pro její stanovení.

141. Za rozhodující ve smyslu zde zastávané úvahy považují ostatně bod A odst. 3 sdělení, který stanoví, že účelem sdělení je „vymezit podmínky, za nichž podniky spolupracující s Komisí během jejího šetření ohledně kartelové dohody mohou být osvobozeny od pokuty nebo jim může být snížena její výše“ (*neoficiální překlad*).

142. Vzhledem k výše uvedenému je tedy nyní třeba se ptát, zda použitím nové metody výpočtu pokut stanovené v pokynech porušila Komise legitimní očekávání navrhovatelek.

139. Jak správně i při jednání podotkla Komise, sdělení o spolupráci neobsahuje žádnou zmínku o úrovni pokut, které by byly uloženy při neexistenci spolupráce. Sdělení neobsahuje ani zmínku o způsobu, který má Komise uplatňovat při stanovení pokut podnikům, které porušily článek 81 ES.

143. Navrhovatelky právem zdůrazňují, že trvalé zachování praxe ze strany orgánu Společenství může v zásadě vést k důvodnému a legitimnímu očekávání, jež musí právo Společenství chránit.

140. Konkrétněji bod A odst. 5 sdělení upřesňuje, že spolupráce poskytovaná podnikem jednotlivým oddělením Komise je pouze jedním z faktorů, který může Komise zohlednit při stanovení výše pokuty.

144. Navrhovatelky v tomto ohledu připomínají věc Ferriere San Carlo z roku 1987⁶¹, ve které Soudní dvůr, který měl rozhodnout o legitimitě rozhodnutí Komise, kterým Komise vytýkala podniku Ferriere San Carlo,

60 — Sdělení o spolupráci, bod 1.3 A.

61 — Rozsudek ze dne 12. listopadu 1987, Ferriere San Carlo v. Komise, 344/85, Recueil, s. 4435.

že překročil část kvóty výztuží pro beton, která mohla být dodávána na společný trh ve smyslu předchozího rozhodnutí Komise, žalobě vyhověl a uvedl, že jednání Komise bylo v rozporu s praxí sledovanou tímto orgánem v předchozích dvou letech a vedlo k tolerování většího množství dodávek výztuží pro beton, než bylo množství stanovené Společenstvím.

147. Je tedy třeba prokázat, zda změnu metody výpočtu výše pokut, jako je změna, kterou Komise provedla pokyny, mohly „obezřetné a informované“ hospodářské subjekty předvídat.

148. Podle mého názoru souvisí odpověď na tuto otázku s tím, co jsem uvedl výše ohledně otázky legitimacy pokynů.

145. Na základě výše uvedeného navrhovatelky tudíž tvrdí, že i v projednávané věci musí být chráněno jejich legitimní očekávání, že Komise zachová praxi v oblasti výpočtu pokut. V projednávané věci totiž Komise nikdy podnikům nesdělila svůj záměr použít novou metodu výpočtu pokut stanovenou v pokynech, a nedodržel tak dříve užívanou praxi.

149. Soudím totiž, že nelze Komisi vytýkat, že porušila legitimní očekávání navrhovatele z pouhého důvodu, že zvolila přísnější přístup při stanovení pokut nebo že přijala novou metodu jejich výpočtu, když se však nadále řídila nařízením č. 17.

146. Musím však namítnout, že navrhovatelky zapominají, že Soudní dvůr měl rovněž možnost upřesnit, že zásady ochrany legitimního očekávání se lze dovolávat, pouze pokud „obezřetný a informovaný hospodářský subjekt“⁶² nemůže změnu správní praxe předvídat.

150. Domnívám se totiž, že obezřetný a informovaný subjekt mohl rozumně předvídat jak zpřísnění obecné částky pokut, tak i případně to, že by Komise mohla v rámci posuzovací pravomoci, která jí byla svěřena článkem 15 nařízení, přijmout model výpočtu pokut v souladu s předpisy sekundárního práva Společenství.

62 — Rozsudek ze dne 15. dubna 1997, Irish Farmers Association a další, C-22/94, Recueil, s. I-1809, bod 25; viz rovněž rozsudek ze dne 11. března 1987, Van den Bergh en Jurgens v. Komise, 265/85, Recueil, s. 1155, bod 44.

151. Je totiž nezbytné uvést, že podle ustálené judikatury Soudního dvora „[...] i když zásada ochrany legitimního očekávání je jednou ze základních zásad Společenství, nemohou hospodářské subjekty založit legitimní očekávání na zachování existující situace, která může být změněna v rámci posuzovací pravomoci orgánů Společenství“⁶³.

politiku v oblasti obecné výše pokut vzhledem k tomu, že tato volba závisí „na obecných úvahách soutěžní politiky bez přímé souvislosti s konkrétními okolnostmi dotčených věcí“⁶⁵.

152. Právě v projednávaném odvětví přitom Soudní dvůr přiznal Komisi právo přikročit v rámci diskreční pravomoci ke zvýšení obecné úrovně pokut ukládaných za porušení soutěžního práva Společenství a upřesnil, že „skutečnost, že Komise v minulosti uplatňovala pokuty určité úrovně na různé typy porušení, ji nemůže zbavit možnosti zvýšit tuto úroveň v mezích uvedených v nařízení č. 17, je-li to nezbytné k tomu, aby bylo zajištěno provádění soutěžní politiky Společenství. Naopak účinné použití soutěžních pravidel Společenství předpokládá, aby Komise měla možnost kdykoli přizpůsobit úroveň pokut potřebám této politiky“⁶⁴.

154. Musím dodat, že Komise přesto neopominula upozornit hospodářské subjekty na případné zpřísnění úrovně pokut a odrazující účinek sankcí⁶⁶. Z toho vyplývá, že tyto hospodářské subjekty byly rovněž zpraveny o úmyslech Komise v tomto ohledu.

155. Z toho tudíž vyvozují, že v projednávané věci nedošlo k porušení legitimního očekávání navrhovatelek.

b) K porušení zásady zákazu zpětné účinnosti

153. V témže rozsudku Soudní dvůr krom toho vyloučil, že by Komise byla povinna ve sdělení výhrad uvést svůj úmysl změnit svou

156. Jak jsem uvedl, navrhovatelky namítají rovněž porušení zásady zákazu zpětné účinnosti sankcí.

63 — Viz rozsudek ze dne 14. února 1990, Delacre, 350/88, Recueil, s. I-395, bod 33.

64 — Výše uvedený rozsudek Musique Diffusion française, bod 109.

65 — Výše uvedený rozsudek Musique Diffusion française, bod 22.

66 — Viz XXI. Zpráva o politice hospodářské soutěže, bod 120.

157. Navrhovatelky v tomto ohledu souhlasí s tím, co konstatuje v napadených rozsudcích Soud, tedy že sankce uložené podniku za porušení pravidel hospodářské soutěže musí odpovídat sankcím, jež byly stanoveny v době, kdy k porušení došlo.

160. Zdá se mi tudíž zjevné, že můžeme hovořit o porušení zásady zákazu zpětné účinnosti pouze v případě, že bude prokázáno, že se sankce uložené navrhovatelkám vymykají systému vymezenému výše uvedeným článkem 15 a nejsou s ním v souladu.

161. To však není tento případ.

158. Podle jejich názoru však Komise tuto zásadu porušila, neboť nedodržela až do té doby používanou praxi pro výpočet pokut s tím výsledkem, že konečná částka pokut se ukázala jako mnohem vyšší.

162. Jak jsem již uvedl výše, pokyny přijaté Komisí totiž dodržují systém vymezený tímto ustanovením a jsou s ním v souladu.

163. I kdybychom se opírali o metodu uvedenou v pokynech, prováděl by se výpočet pokut nadále v závislosti na dvou kritériích uvedených v čl. 15 odst. 2, tedy závažnosti porušení a délce jeho trvání při dodržování horní meze 10 % vzhledem k obratu každého dotčeného podniku.

159. Pokud jde o mne, podotýkám, že sankční režim platný v době, kdy došlo k vytýkaným porušením, nebyl tvořen rozhodovací praxí Komise, jak tvrdí navrhovatelky, nýbrž čl. 15 odst. 2 nařízení č. 17. Pouze toto ustanovení totiž uvádí kritéria a ukazatele, jež musí Komise v oblasti výpočtu pokut zohlednit.

164. Pouhé zvýšení úrovně pokut nelze ani označit za porušení zásady zákazu zpětné účinnosti. V tomto ohledu platí úvahy již

vedené výše, podle nichž má Komise v tomto ohledu takové posuzovací pravomoci, že může z důvodů soutěžní politiky přikročit ke zvýšení a ke zpřísnění úrovně pokut za předpokladu, že zůstane v obecném právním rámci platném v době, kdy došlo k sankcionovaným porušením.

Komise přitom ve sdělení výhrad neposkytla žádný údaj, který by umožnil předvídat zavedení nové politiky v oblasti výpočtu pokut. V průběhu správního řízení tudíž navrhovatelky nemohly předložit žádné vyjádření k použití nových pokynů.

165. V projednávaném případě tudíž nelze Komisi vytýkat, že porušila zásadu zákazu zpětné účinnosti, protože i přes použití metody výpočtu uvedené v pokynech zůstala každopádně v mezích stanovených článkem 15 nařízení č. 17.

167. Jako odpověď na tyto námitky Komise zejména uplatňuje, že není povinna přesně oznámit podnikům podléhajícím šetření pro porušení soutěžního práva metodu, která má být použita pro výpočet pokut, ani uvést údaje o jejich možné výši.

4. K důvodům opravného prostředku vycházejícím z porušení práv obhajoby

168. I já soudím, že Komise neporušila práva obhajoby navrhovatelek, konkrétně jejich právo být vyslechnuty, pokud jde o stanovení pokut.

166. Všechny navrhovatelky s výjimkou ABB tvrdí, že se Soud dopustil pochybení, když konstatoval, že jejich právo být vyslechnuty neukládalo Komisi povinnost sdělit jim v průběhu správního řízení její úmysl použít pro výpočet pokut nové pokyny. Toto opomenutí je o to závažnější, že pokyny podstatně změnily v té době platné právo a vedly ke značnému zpřísnění výše pokut.

169. V této souvislosti stačí připomenout judikaturu Soudního dvora správně uvedenou Soudem, podle které je povinnost vyslechnout podniky splněna, pokud Komise ve sdělení výhrad výslovně uvede, že bude zkoumat, zda je třeba uložit dotyčným podnikům pokuty, a pokud uvede hlavní

skutkové a právní okolnosti, které mohou vést k uložení pokuty, jako je závažnost a délka trvání předpokládaného porušení a skutečnost, že k němu došlo úmyslně nebo z nedbalosti⁶⁷.

Komise a v žádném případě rozhodně nezahrnuje povinnost uvést způsob, kterým každou skutečnost použije pro výpočet výše pokut, ani povinnost poskytnout údaje o jejich výši⁶⁹.

170. Jak přitom podotýká Soud v napadených rozsudcích⁶⁸, Komise ve sdělení výhrad upřesnila skutkové a právní okolnosti, o které se zamýšlela opřít při stanovení výše pokut, tj. skutečnost, že porušení představuje velmi závažné porušení; délku trvání porušení, které vytýká každému podniku; skutečnosti, které představují přitěžující okolnosti; další faktory, které zohlední při stanovení pokut, jako je role každého podniku v rámci kartelové dohody, jeho hospodářská váha na relevantním trhu atd.

172. Krom toho připomínám, že podle Soudního dvora není Komise povinna ve sdělení výhrad oznámit úmysl změnit svou politiku v oblasti obecné úrovně výše pokut⁷⁰.

173. S ohledem na výše uvedené okolnosti tedy navrhuji Soudnímu dvoru, aby projednávaný důvod opravného prostředku zamítl.

5. K důvodům opravného prostředku vycházejícím z porušení povinnosti uvést odůvodnění při stanovení výše pokuty

171. Tímto způsobem Komise náležitě dodržela právo podniků být vyslechnuty ohledně uložení pokuty a každé okolnosti, kterou zamýšlela zohlednit při jejím stanovení. Podle judikatury nezahrnuje dodržování tohoto práva žádnou jinou povinnost

174. Některé navrhovatelky (konkrétně Ke-Kelit, LR AF 1998 a LR AF GmbH) uplatňují, že se Soud dopustil nesprávného právního posouzení, když dospěl k závěru, že roz-

67 — Výše uvedený rozsudek *Musique Diffusion française*, bod 21. Viz rovněž výše uvedený rozsudek *Michelin v. Komise*, body 19 a 20.

68 — Viz např. výše uvedený rozsudek LR AF 1998, body 201 až 203.

69 — Výše uvedený rozsudek *Musique Diffusion française*, bod 21, a výše uvedený rozsudek *Michelin*, bod 19.

70 — Výše uvedený rozsudek *Musique Diffusion française*, bod 22.

hodnutí Komise bylo, pokud jde o stanovení výše pokut, dostatečně odůvodněno, a že tudíž Komise neporušila článek 253 ES. Podle jejich názoru byla naopak Komise povinna odůvodnit rozhodnutí odchýlit se od své předchozí praxe (spočívající ve stanovení výše pokut v závislosti na obratu na relevantním trhu), jakož i údajné zpětné použití pokynů.

porušení“. Tudíž pouze při neuvedení těchto faktorů bude rozhodnutí postiženo nedostatečným odůvodněním.

175. Ihned uvádím, že i bez ohledu na důvody, které jsem uvedl výše ohledně důvodů opravného prostředku týkajících se legitimního očekávání a zákazu zpětné účinnosti, považuji tento důvod opravného prostředku za neopodstatněný.

177. Co se pak týče rozhodnutí, kterými jsou uloženy pokuty jednotlivým podnikům, Soud v napadených rozsudcích⁷² právem připomněl, že v takovém případě musí být dosah povinnosti uvést odůvodnění stanoven zvláště s ohledem na skutečnost, že závažnost porušení musí být zjištěna v závislosti na řadě skutečností, jako jsou zejména, ale nikoli výlučně, konkrétní okolnosti případu, jeho kontext a odrazující účinek pokut⁷³.

178. Soud přitom podle mého názoru právem rozhodl, že Komise tyto požadavky splnila. Soud konkrétně u každé z navrhovatelek prokázal, že rozhodnutí Komise obsahovalo dostatečné a relevantní údaje o posuzovaných faktorech zohledněných pro stanovení závažnosti a délky trvání porušení⁷⁴.

176. Postačí totiž uvést, že podle ustálené judikatury je povinnost odůvodnit způsoby výpočtu pokut splněna, jestliže Komise uvede posuzované faktory, které jí umožnily stanovit závažnost a délku trvání porušení⁷¹, a to v souladu s čl. 15 odst. 2 druhým pododstavcem nařízení č. 17, podle nějž „se bere v úvahu závažnost a trvání daného

179. Jak právem uvedl Soud, „i za předpokladu, že se rozhodnutí, pokud jde

71 — Rozsudek ze dne 16. listopadu 2000, *Sarríó v. Komise*, C-291/98 P, Recueil, s. I-9991, bod 73; rozsudek ze dne 16. listopadu 2000, *Cascades v. Komise*, C-279/98 P, Recueil, s. I-9693, bod 43, a rozsudek ze dne 15. října 2002, *Limburgse Vinyl Maatschappij NV (LVM) a další v. Komise*, C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P, C-252/99 P, C-254/99 P, Recueil, s. I-8375, bod 463.

72 — Viz např. výše uvedený rozsudek LR AF 1998, bod 378.

73 — Usnesení ze dne 25. března 1996, *SPO a další v. Komise*, C-137/95 P, Recueil, s. I-1611, bod 54.

74 — Viz výše uvedený rozsudek Soudu ve věci *Löfgstör Rör*, bod 372; výše uvedený rozsudek *Ke-Kelit*, bod 203, a výše uvedený rozsudek LR AF 1998, bod 383.

o úroveň výše pokuty, projeví ve srovnání s předchozími rozhodnutími v citelném zvýšení této úrovně, Komise *zcela jasným způsobem* odůvodnila logický postup, který ji vedl ke stanovení výše pokuty [...] na této úrovni“⁷⁵, přičemž vychází ze zvláštní závažnosti porušení, jeho délky trvání, existence přitěžujících nebo polehčujících okolností, velikosti podniku, role každého podniku v rámci kartelu, jakož i použití sdělení o spolupráci.

180. Jinými slovy, rozhodnutí Komise obsahuje veškeré posuzované faktory, které Komise použila při stanovení výše pokut.

181. Je tedy třeba zamítnout důvod opravného prostředku vycházející z nedostatečného odůvodnění rozhodnutí Komise.

B – Důvody opravného prostředku týkající se situace jednotlivých navrhovatelek

182. Navrhovatelky dále vznesly řadu důvodů opravného prostředku týkajících se

specifické situace každé z nich. Na následujících stránkách přikročím k analytickému přezkoumání těchto důvodů, přičemž však opominu důvody, které považuji za důvody okrajového významu, a důvody, u kterých se mi rozsudek Soudu v každém případě jeví jako zcela přesvědčivý.

1. K důvodům opravného prostředku vycházejícím z nesprávného použití čl. 81 odst. 1 ES, pokud jde o účast podniku na kartelové dohodě

183. Skupina Isoplus uplatňuje, že Soud nesprávně použil judikaturu, podle které podnik, byť nerealizoval výsledky schůzek s protisoutěžním předmětem, může být stejně považován za odpovědného za porušení, pokud se veřejně nedistancoval od obsahu uvedených schůzek.

184. Navrhovatelky zpochybňují konkrétní tvrzení Soudu, podle nějž ke konstatování porušení článku 81 ES „není relevantní [...], zda se dotýčný podnik schází s podniky, které mají na trhu dominantní nebo alespoň hospodářsky silnější postavení“ (bod 224 příslušného rozsudku). Právě za těchto okolností by podle navrhovatelek měla být naopak zohledněna menší hospodářská váha některých účastníků, neboť je pro ně obtížné veřejně se distancovat od rozhodnutí schů-

⁷⁵ — Výše uvedený rozsudek LR AF 1998, bod 385. Kurzivou vyznačil generální advokát.

zek, kterých se účastní i podniky, jež mají větší hospodářskou váhu a mohou na své konkurenty vyvíjet velký tlak. Za těchto podmínek nemohou být hospodářsky „slabší“ podniky považovány za odpovědné za porušení článku 81 ES, pokud nejednaly v souladu s rozhodnutími schůzky s protisoutěžním předmětem, i když to neoznámily veřejně.

pokud jde o jejich postavení a hospodářskou funkci, či nikoli“⁷⁶, nebo zda podnik „měl vedlejší roli v aspektech [kartelové dohody], které se účastnil“⁷⁷.

185. Ihned uvádím, že souhlasím s výkladem Soudu, a že na rozdíl od toho, co tvrdí navrhovatelky, tento výklad dostatečně odpovídá na námítky, které navrhovatelky vznesly již v řízení v prvním stupni.

187. To samozřejmě neznamená, že Komise nemusí zohlednit rozdíly mezi účastníky kartelové dohody na základě hospodářské váhy, ani že z tohoto nepoměru nemusí být vyvozeny důsledky. Znamená to pouze, že tyto faktory nejsou důležité již ve stadiu přezkoumání individuální odpovědnosti účastníků kartelové dohody, ale pro účely posouzení závažnosti porušení, a tudíž při stanovení pokuty⁷⁸.

186. Dodávám, že pokud bychom připustili výklad navržený navrhovatelkami, vedlo by to k různému používání článku 81 ES v závislosti na velikosti nebo hospodářském postavení podniků. Takovéto pojetí „s proměnlivým přístupem“ by přitom bylo v rozporu se zásadami soutěžního práva Společenství, jak byly vyloženy ustálenou judikaturou Soudního dvora, podle níž je pro účely použití článku 81 lhotejné, zda „jsou si [účastníci kartelové dohody] rovni,

188. Krom toho, jak právem podotýká Komise, mohou tyto faktory hrát určitou roli při tom, když vnitrostátní soud posuzuje rozsah odpovědnosti jednotlivých podniků, pokud jde o občanskoprávní důsledky porušení⁷⁹.

76 — Rozsudek ze dne 13. července 1966, spojené věci Consten a Grundig v. Komise a další, 56/64 a 58/64, Recueil, s. 429, zvláště s. 493.

77 — Rozsudek ze dne 8. července 1999, Komise v. Anic Partecipazioni, C-419/92 P, Recueil, s. I-4125, bod 90, a výše uvedený rozsudek Aalborg Portland a další, bod 86.

78 — Viz např. výše uvedený rozsudek Anic Partecipazioni, bod 90.

79 — Rozsudek ze dne 20. září 2001, Courage a Crehan, C-453/99, Recueil, s. I-6297, bod 35.

189. Brugg Rohrsysteme GmbH (dále jen „Brugg“) naopak uplatňuje, že Soud neprávem dovedl důkaz její aktivní účasti na bojkotu vůči Powerpipe z její účasti na schůzce dne 24. března 1995, na které bylo o tomto bojkotu rozhodnuto.

190. Za tímto účelem se Brugg dovolává skutečnosti, že její jedinou činností je činnost prodejce předizolovaných trubek. Z tohoto důvodu nemohla nijak provádět bojkot vůči Powerpipe, který naopak mohli uskutečnit pouze výrobci předizolovaných trubek a přímí konkurenti Powerpipe.

191. Proto, pokračuje tato navrhovatelka, se Komise nesprávně domnívá, že účast navrhovatelky na uvedené schůzce může představovat takovou přítěžující okolnost, že sama o sobě způsobí zvýšení částky pokuty o 20 %.

192. Já však soudím, že toto tvrzení zachází příliš daleko.

193. Pokud bychom ho totiž dovedli až do krajnosti, museli bychom dospět k závěru, že za porušení článku 81 Smlouvy nejsou odpovědný všechny podniky, které, přestože projevily svůj souhlas s uplatňováním protisoutěžního jednání, nebyly pak schopny ho provést.

194. Odpovědnost podniku by tak souvisela nikoli s jeho projevenou vůlí porušit soutěžní pravidla, ale s faktickou možností to provést.

195. Takovéto stanovisko však nenalézá oporu v judikatuře.

196. Omezím se na připomenutí, že v rozsudku Anic Participazioni Soudní dvůr konstatoval, že podnik porušuje článek 81 ES nejen tehdy, když „svým chováním zamýšlel přispět ke společným cílům“, ale rovněž tehdy, když „znal faktické plánované nebo uplatňované chování jiných podniků při sledování téhož cíle nebo ho mohl důvodně předvídat a byl připraven podstoupit toto riziko“⁸⁰.

80 — Vyše uvedený rozsudek Anic Participazioni, bod 87.

197. Tato judikatura pak byla znovu nedávno a konkrétněji potvrzena v rozsudku Alborg Portland, ve kterém Soudní dvůr kromě jiného upřesnil, že „k dostatečnému prokázání účasti dotyčného podniku na kartelové dohodě postačí, aby Komise prokázala, že se dotyčný podnik účastnil schůzek, na nichž byly uzavřeny dohody protisoutěžní povahy, aniž by jim zjevně odporoval. [...] [T]oto mlčky učiněné schválení takovéto protiprávní iniciativy bez veřejného distancování se od jejího obsahu nebo jejího oznámení správním orgánům má za následek, že je podníceno pokračování v porušení a ohroženo jeho odhalení. Toto účastenství představuje pasivní způsob účasti na porušení, který tedy může založit odpovědnost podniku v rámci jednotné dohody“⁸¹.

200. Závěrem soudím, že důvody opravného prostředku vznesené skupinou Isoplus a Brugg ohledně údajného nesprávného použití čl. 81 odst. 1 ES musí být zamítnuty.

2. K důvodům opravného prostředku vycházejícím z nedostatečného zohlednění polehčujících a přitěžujících okolností

198. Jak právem uvedl Soud, Brugg tedy měl otevřeně dát najevo, že nesouhlasí s protisoutěžním chováním, o kterém bylo rozhodnuto na schůzce dne 24. března 1995, tak aby další účastníci byli obeznámeni s tím, že s jejich chováním nesouhlasí, že se od něj distancoval a že nebyl nijak připraven podstoupit příslušná rizika.

201. Podniky skupiny Isoplus dále namítají, že Soud neprávem zamítl jejich právo na snížení pokuty na základě bodu D sdělení o spolupráci.

199. K čemuž, jak jsme viděli, v projednávané věci nedošlo.

202. Připomínají, že podle tohoto ustanovení musí Komise vždy snížit výši pokuty v případě spolupráce, byť pouze částečné a omezené jako v projednávané věci, pokud tato spolupráce přispěla k potvrzení existence porušení. Krom toho navrhovatelky Komisi vytýkají, že při výpočtu zohlednila snahu zabraňovat v šetření dvakrát: jednou jako přitěžující okolnost, která vedla ke zvýšení pokuty, a podruhé jako důvod pro nesouhlas se snížením pokuty podle sdělení

81 — Výše uvedený rozsudek Alborg Portland a další, bod 81 a násl.

o spolupráci. Tímto přístupem Komise porušila zvláště práva obhajoby navrhovatelé, jakož i zásadu „spravedlivého procesu“.

203. I v tomto bodě však považuji za přesvědčivější analýzu Soudu. Připojuji pouze několik úvah k údajnému „dvojímu“ zohlednění zabraňování v šetření navrhovatelkami.

204. Nejprve podotýkám, že podle mého mínění by Komise poškodila základní práva navrhovatelek pouze v případě, že by navrhovatelkám přičetla dvakrát tutéž přítěžující okolnost.

205. Zcela odlišná je naopak situace, v níž je, jako v projednávané věci, existence přítěžující okolnosti neslučitelná s předpoklady použití polehčující okolnosti. V takovém případě musí být spolupracující nebo nespoupracující jednání podniku posuzováno jako celek.

206. Z rozhodnutí Komise přitom vyplývá spíše částečný a omezený, jakož i dosti sporný příspěvek navrhovatelek. Je sice

pravda, že navrhovatelky v jisté míře spolupracovaly s Komisí tím, že poskytly některé důkazní materiály doplňující materiály, které již Komise vlastnila, a tím, že částečně uznaly svou účast na kartelové dohodě, je však rovněž pravda, že zároveň úmyslně bránily šetření tím, že poskytovaly neúplné a částečně nepřesné údaje, čímž ztížily šetření Komise. Tuto okolnost, jak lze vyvodit nejen z ducha sdělení o spolupráci, ale rovněž z ustálené judikatury uvedené Soudem, považuji za obtížně slučitelnou s požadavkem „spolupracujícího jednání“, kterým je možné odůvodnit snížení pokuty.

207. LR AF 1998 vytýká, že Komise neprávem vyloučila existenci polehčujících okolností, pokud jde o ni, a že Soud dal neprávem tomuto rozhodnutí za pravdu.

208. Navrhovatelka konkrétně uplatňuje, že má právo na snížení jí uložené pokuty v důsledku následujících okolností: (a) byla v „podřízeném“ vztahu vůči ABB, hlavnímu subjektu a jediné nadnárodní skupině v odvětví dálkového vytápění, jakož i vůdčí kartelové dohody; (b) byla obětí hospodářského tlaku vyvíjeného tímto podnikem s účelem přinutit ji k účasti na kartelové

dohodě a uskutečnit opatření rozhodnutá podniky ve vzájemné shodě; (c) porušení soutěžního práva vytýkaná ABB byla mnohem závažnější než porušení vytýkaná navrhovatelce.

s právem Společenství nepředstavovalo polehčující okolnost, jež by odůvodnila snížení výše pokuty, která jí byla uložena.

212. Co se mne týče, domnívám se, že Soud právem vyloučil, že by LR AF 1998 měla právo na to, aby u ní Komise uplatnila polehčující okolnosti.

209. Zadruhé LR AF 1998 vytýká Komisi, že nechala bez povšimnutí tlaky vyvíjené ABB na ostatní podniky, a vytýká Soudu, že odůvodnil stanovisko Komise tím, že „při stanovení pokuty pro ABB byly tlaky, které ABB vyvíjela, považovány za faktor, který vedl ke zvýšení pokuty“⁸².

213. Žádná z těchto okolností totiž nemůže podle mého mínění vycházet z hospodářského tlaku, který ABB podle navrhovatelky vůči ní vyvíjela.

214. V tomto ohledu nejprve připomínám, že pokyny výslovně tento případ nezahrnují mezi polehčující okolnosti uvedené v bodě 3⁸³.

210. Podle navrhovatelky nemůže být totiž povinnost stanovit výši pokuty na základě relevantních individuálních faktorů splněna úpravami pokuty uložené jinému podniku.

215. Krom toho Komise dosud podle mého názoru správně vykládala dotčené polehčující okolnosti restriktivně domnívající se, že tyto polehčující okolnosti mohou být uplatňovány pouze v případech, kdy je účast podniku

211. Navrhovatelka konečně namítá, že Soud neprávem rozhodl, že její zavedení interního programu na uvedení v soulad

83 — Bod 3 tohoto sdělení totiž upřesňuje polehčující okolnosti, které odůvodňují snížení pokuty, a to „vylučně pasivní nebo, následovnícká“ role při porušení; praktické neprovádění dohod nebo ujednání o protiprávním jednání; ukončení protiprávního jednání, jakmile Komise zasáhla (zejména při provádění kontrol); existence odůvodněných pochybností podniku o tom, zda omezující chování nutně znamená porušení; porušení spáchaná z nedbalosti nebo neúmyslně; účinná spolupráce podniku při řízení, mimo oblast působnosti oznámení ze dne 18. července 1996 o neukládání nebo snížení pokut v případech kartelů; jiné“ (*neoficiální překlad*).

82 — Výše uvedený rozsudek LR AF 1998, bod 339.

na kartelu minimální, například když se podnik nikdy neúčastnil žádné schůzky protisoutěžní kartelové dohody⁸⁴. Jinak bychom museli přiznat tuto polehčující okolnost všem podnikům, které neměly podněcovací a iniciační roli v kartelové dohodě, čímž bychom neúměrně rozšířili její rozsah působnosti.

podniky, aby je přesvědčila, aby se připojily ke kartelové dohodě, považovány za faktor, který vedl ke zvýšení pokuty“.

216. V projednávané věci mohl dále Soud beze stínu pochybnosti prokázat nejen existenci, ale rovněž aktivní účast navrhovatelky na řadě schůzek evropského kartelu. Není relevantní skutečnost, že k tomu mohla být přinucena ABB, protože jí nic nebránilo v tom, aby tyto tlaky oznámila vnitrostátním orgánům, jejichž úlohou je ochrana hospodářské soutěže, nebo podle článku 3 nařízení č. 17 samotné Komisi.

218. Zdá se mi totiž, že vzhledem k čisté individuální povaze pokuty nelze nesnížení její výše v neprospěch hospodářského subjektu odůvodnit odpovídajícím zvýšením pokuty uložené jinému subjektu.

219. K výše uvedenému nicméně podotýkám, že toto nesprávné posouzení Soudu není takové, aby mohly být prohlášeny za nesprávné závěry, ke kterým dospělo napadené rozhodnutí, podle nějž neměla LR AF 1998 právo na žádné snížení pokuty. Soudím totiž, že Komise právem uvedla, že navrhovatelka měla k ochraně svého postavení k dispozici účinnější právní prostředky, než je účast na protisoutěžní kartelové dohodě.

217. Méně přesvědčivá se naopak zdá úvaha Soudu, když podotýká, že každopádně „nelze vytýkat Komisi, že nechala tyto tlaky bez povšimnutí, neboť při stanovení pokuty pro ABB byly tlaky, které ABB vyvíjela na další

220. Konečně není vůbec relevantní skutečnost, že navrhovatelka zavedla interní program na uvedení v soulad s právem Společenství. V tomto ohledu plně souhlasím s tím, co konstatoval Soud v bodě 345

⁸⁴ — Viz rozhodnutí Komise ze dne 7. června 2000, Aminokyseliny, Úř. věst. L 152, s. 24, a rozhodnutí Komise ze dne 21. listopadu 2001, Vitamíny, Úř. věst. L 6, s. 1.

napadeného rozsudku, a tudíž považují za zbytečné nadále se u tohoto bodu zdržovat. zakládaly na právních a skutkových okolnostech, které vyšly najevo v průběhu řízení“.

221. Uzavírám tedy s tím, že rovněž právě přezkoumané důvody opravného prostředku musí být zamítnuty.

224. Podle ustálené judikatury Soudního dvora⁸⁵ jsou za „nové důvody“ považovány argumenty vznesené v průběhu řízení, které nijak nesouvisí s právní argumentací již uvedenou v průběhu řízení.

3. K důvodům opravného prostředku vycházejícím z porušení procesních pravidel

225. Z toho vyplývá, že jsou naopak přípustné argumenty, které, ačkoli byly vzneseny v průběhu řízení, navazují na již dříve vznesené důvody, neboť představují jejich přímý nebo implicitní vývoj.

222. Svým prvním důvodem opravného prostředku ABB Asea Brown Boveri Ltd (dále jen „ABB“) Soudu vytýká, že se nesprávně domníval, že posudek profesora J. Schwarzeho, přiložený k replice navrhovatelky, nemůže být zohledněn, neboť v rozporu s ustanovením čl. 48 odst. 2 jednacího řádu Soudu uvádí nové důvody opravného prostředku, jež nebyly vzneseny v žalobě.

226. Po tomto upřesnění je třeba tedy přezkoumat, zda argumentace uvedená ve vlastním posudku profesora J. Schwarzeho

223. V tomto ohledu připomínám, že podle tohoto ustanovení „[n]ové důvody nelze předkládat v průběhu řízení, ledaže by se

⁸⁵ — Rozsudek ze dne 21. prosince 1954, Itálie v. Vysoký úřad, 2/54, Recueil, s. 73, bod 6; rozsudek ze dne 30. září 1982, Amylum v. Rada, 103/81, Recueil, s. 3107, bod 25, a rozsudek ze dne 4. února 1997, Belgie v. Komise, C-71/95, C-155/95, C-271/95, Recueil, s. I-687.

představuje přirozený vývoj důvodů vznesených ABB v její žalobě u Soudu.

227. Podstatou posudku J. Schwarzeho je přitom rozbor toho, zda je napadené rozhodnutí v souladu s některými obecnými právními zásadami, zvláště zásadami ochrany legitimního očekávání, sebeomezení veřejné správy, „*estoppel*“, řádné správy a práva obhajoby.

228. Ve své žalobě se ABB pozastavila pouze u některých z těchto zásad. Zvláště v bodě 44 žaloby a následujících vytýkala žalobkyně Komisi, že zpětným použitím pokynů porušila její legitimní očekávání v zachování praxe v oblasti výpočtu výše pokut, jakož i to, že porušila některé procesní záruky žalobkyně.

229. V první části žaloby naopak žalobkyně vytýkala, že v průběhu řízení, ze kterého vzešlo napadené rozhodnutí, porušila Komise její právo obhajoby a její právo být vyslechnuta.

230. Navrhovatelka naopak nikdy nevytýkala porušení jiných zásad, kterými se J. Schwarze zabývá ve svém posudku, zejména zásad sebeomezení veřejné správy, „*estoppel*“ a řádné správy.

231. Vzhledem k výše uvedenému nelze většinu argumentů uvedených v posudku považovat za „nové“.

232. Na druhé straně nelze ani namítat nepřipustnost argumentace profesora J. Schwarzeho z důvodu, že byla předložena v právním posudku přiloženém k replice. Soudím totiž, že článek 48 nezakazuje účastníkovi řízení, který zamýšlí předložit nové právní důvody nebo rozvíjet důvody již předložené (pokud je to dovoleno), využít posudku vyhotoveného právníkem, který nenáleží ke kolegiu obhajoby.

233. Zdá se mi tedy, že na rozdíl od toho, jak rozhodl Soud, je třeba posudek profesora J. Schwarzeho považovat za přípustný v částech, ve kterých rozebírá tvrzené porušení zásady ochrany legitimního očekávání a práv obhajoby navrhovatelky.

234. Krom toho podotýkám, že i kdyby Soud tyto části posudku připustil, neovlivnila by v něm uvedená argumentace závěry, ke kterým dospěl soud v prvním stupni ohledně těchto zásad. Závěry profesora J. Schwarzeho totiž nemění podstatu argumentace, kterou jak ABB, tak ostatní navrhovatelky vytýkaly porušení výše uvedených zásad již v řízení prvního stupně.

236. Závěrem uvádím, že jelikož žádný z důvodů opravného prostředku uvedený navrhovatelkami není opodstatněný, nelze jejich důvodům opravného prostředku vyhovět.

IV – K nákladům řízení

235. Vzhledem k tomu, že – jak jsem se pokusil prokázat výše – se Soud nedopustil žádného nesprávného právního posouzení, když zamítl žalobní důvody vycházející z údajného porušení těchto zásad, nelze projednávanému důvodu opravného prostředku vyhovět.

237. S ohledem na čl. 69 odst. 2 jednacího řádu a vzhledem k závěrům, ke kterým jsem dospěl ohledně zamítnutí opravných prostředků, soudím, že navrhovatelkám je namísto uložit náhradu nákladů řízení.

V – Závěry

238. S ohledem na výše uvedené navrhuji Soudnímu dvoru, aby prohlásil, že:

— opravné prostředky se zamítají;

— navrhovatelkám se ukládá náhrada nákladů řízení.